

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
RYŠIŲ REGULIAVIMO TARNYBA**

**PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ RINKOS 2021 METŲ
APŽVALGA**

2022-04-28 Nr. (65.4E)ND-5

Vilnius

Santrumpos

ADIC	– Asmens dokumentų išrašymo centras prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos
EAEOPUP įstatymas	– Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas
eIDAS reglamentas	– 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB
ES	– Europos Sąjunga
IVPK	– Informacinės visuomenės plėtros komitetas
LR	– Lietuvos Respublika
LRV	– Lietuvos Respublikos Vyriausybė
LVAT	– Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba
NIS direktyva	– Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl priemonių aukštam bendram kibernetinio saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti, kuria panaikinama Direktyva (ES) 2016/1148
Patikimas sąrašas	– sąrašas, kuriame pateikiama informacija apie Lietuvoje įsisteigusių kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų teikiamas kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas (angl. <i>Trusted List</i>)
proc.	– procentai
projektas „Prisijungusi Lietuva“	– projektas „Prisijungusi Lietuva: efektyvi, saugi ir atsakinga Lietuvos skaitmeninė bendruomenė“ (www.prisijungusi.lt)
RRT	– Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba
SK	– Estijos bendrovė „SK ID Solutions AS“
SODRA	– Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
VIISP	– Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platforma
VĮ RC	– VĮ Registrų centras
VMI	– Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos

Apžvalgą parengė Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba.

Apžvalga prieinama PDF formatu RRT interneto svetainėse www.rrt.lt ir <https://www.elektroninisparasas.lt>.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

TURINYS

SANTRAUKA.....	4
PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOS IR PASLAUGŲ TEIKĖJŲ PRIEŽIŪRA	8
Patikimumo užtikrinimo paslaugos ir jų reglamentavimas.....	8
Patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūra	9
KVALIFIKUOTŲ PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ RINKOS POKYČIAI	11
NAUDOJIMOSI KVALIFIKUOTOMIS PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOMIS YPATUMAI	16
Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas elektroninių paslaugų teikėjų sistemose.....	17
Gyventojų naudojimosi kvalifikuotais elektroninio parašo sertifikatais apklausa	21
Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo ir kitos patikimumo užtikrinimo paslaugos	27
IŠVADOS.....	28

SANTRAUKA

2021 m. pabaigoje Lietuvoje įsisteigę ir RRT prižiūrimi 4 kvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai teikė 5 tipų (iš 9 galimų) kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas. Tai didžiausias vienoje šalyje teikiamų paslaugų asortimentas visame Šiaurės Europos ir Baltijos šalių regione.

2021 m. pabaigoje kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas teikė ir buvo prižiūrimi šie Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai:

- **2 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus sudarantys** paslaugų teikėjai: ADIC ir VĮ RC;
- **2 kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas teikiantys** paslaugų teikėjai: UAB „BalTstamp“ ir VĮ RC;
- **1 kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus sudarantis** paslaugų teikėjas VĮ RC;
- **1 kvalifikuotų elektroninių parašų kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas teikiantis** paslaugų teikėjas UAB „Dokobit“;
- **1 kvalifikuotų elektroninių spaudų kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas teikiantis** paslaugų teikėjas UAB „Dokobit“.

Toliau (1 lentelėje) pateikiama informacija apie populiariausių patikimumo užtikrinimo paslaugų, t. y. kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugų, teikėjų (įskaitant ir ne Lietuvos teikėjus) Lietuvos gyventojams sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus pokytį per pastaruosius trejus metus.

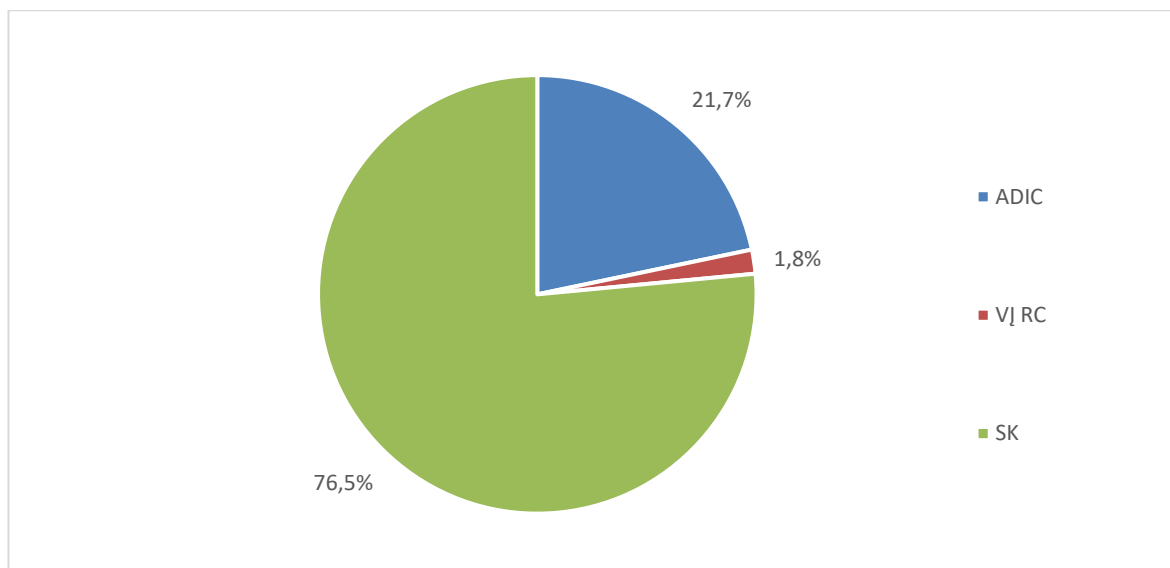
1 lentelė. **Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2019 m. pab. – 2021 m. pab.**

Paslaugų teikėjai	Galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius		
	2019 m. pab.	2020 m. pab.	2021 m. pab.
ADIC	621 018	613 419	584 252
VĮ RC	56 999	47 032	47 627
Iš viso (Lietuvos teikėjai):	678 017	660 451	631 879
SK	877 031	1 462 371	2 057 616
Iš viso:	1 555 048	2 122 822	2 689 495

Šaltinis: RRT.

Bendras Lietuvos gyventojams 2021 m. išduotų ir galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius padidėjo 26,7 proc. Tai lėmė 40,7 proc. augęs Estijoje įsisteigusio ir prižiūrimo paslaugų teikėjo SK Lietuvos gyventojams išduotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius. Bendras Lietuvoje išduotų galiojančių Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius 2021 m. pabaigoje, palyginti su 2020 m., sumažėjo 4,3 proc.

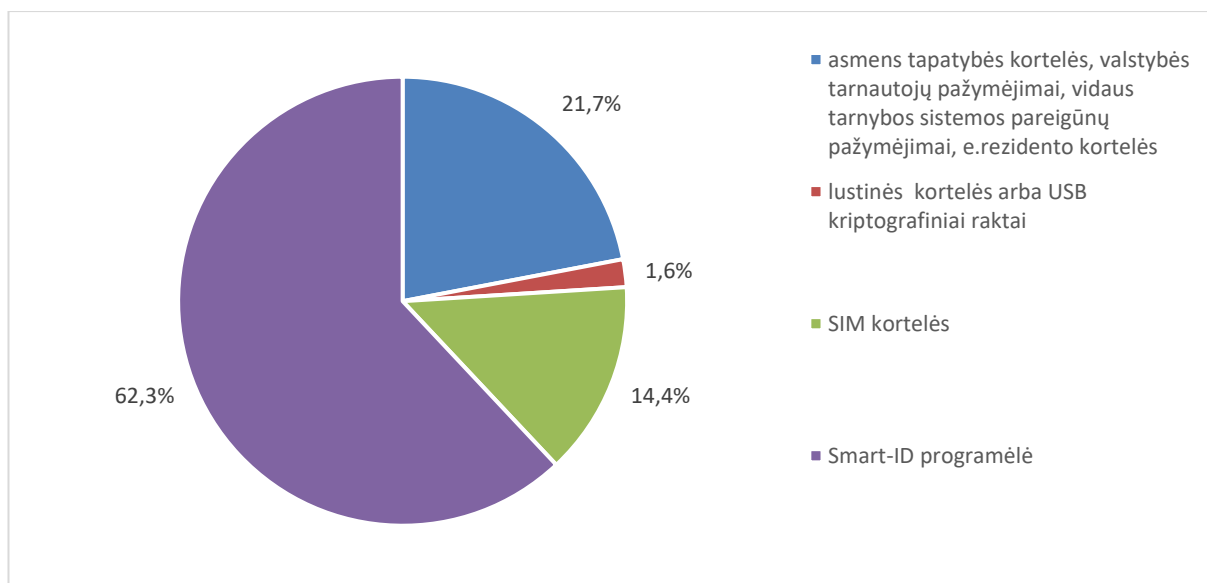
Didžiąją elektroninio parašo sertifikatų rinkos dalį Lietuvoje (76,5 proc. visų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų arba 99,7 proc. sertifikatų, skirtų pasirašyti su mobiliaisiais įrenginiais) užėmė ne Lietuvoje, o Estijoje įsisteigęs patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas SK (1A pav.). Per metus šio paslaugų teikėjo rinkos dalis augo daugiausiai – 7,6 procentinio punkto. Atsižvelgiant į eIDAS reglamento 17 straipsnio nuostatas, SK priežiūrą vykdo Estijos priežiūros įstaiga, todėl RRT priežiūros veiksnių dėl šio paslaugų teikėjo veiklos taikyti negali.

1A pav. Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų pasiskirstymas pagal paslaugų teikėjus 2021 m. pab. (procentine išraiška)

Šaltinis: RRT.

2021 m. pabaigoje iš bendro Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus (2 689 495) su *Smart-ID* programėle išduotų sertifikatų skaičius sudarė 1 674 886 (62,3 proc.), su asmens tapatybės kortelėmis, valstybės tarnautojų pažymėjimais, vidaus tarnybos sistemos pareigūnų pažymėjimais ir e. rezidento kortelėmis – 584 252 (21,7 proc.), su SIM kortelėmis – 388 020 (14,4 proc.), o su kitomis lustinėmis kortelėmis arba USB kriptografiniais raktais – 42 337 (1,6 proc.) (1B pav.).

1B pav. Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų pasiskirstymas pagal laikmenos tipą 2021 m. pab. (procentine išraiška)

Šaltinis: RRT.

Nors Lietuvos paslaugų teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius mažėja, tačiau kitų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų Lietuvos paslaugų teikėjai kasmet suteikia vis daugiau. Vienos iš populiariausių – kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo – paslaugų apimtys per 2021 m., palyginus su 2020 m., padidėjo 85 proc. Kvalifikuotų elektroninių parašų ir

kvalifikuotų elektroninių spaudų sertifikatų patikrų skaičius išaugo daugiau kaip 23 kartus, o kvalifikuotų elektroninio spaudos sertifikatų skaičius padidėjo 7 kartus.

Pandemijos metu daug įvairių veiklų perkėlus į virtualią erdvę, elektroninio parašo naudojimas tapo labai aktualus ir jo naudojimo apimtys sparčiai didėjo. Kvalifikuotu elektroniniu parašu viešajame sektoriuje daugiausia naudojama teikiant ir gaunant elektronines paslaugas. Elektroninių paslaugų teikėjų duomenimis, naudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiai ir kvalifikuotu elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiai augo daugumoje didžiųjų elektroninių paslaugų sistemų. Sukurtų kvalifikuotų elektroninių parašų skaičius 2021 m. išaugo visose elektroninių dokumentų sudarymo, pasirašymo ir tikrinimo sistemose (detalesnė informacija pateikiama skyriuje *Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas elektroninių paslaugų teikėjų sistemose*).

2022 m. sausio–vasario mėn. RRT užsakymu atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai¹ parodė, jog 2021 m. elektroniniu parašu naudojosi beveik trečdalis Lietuvos gyventojų, o per pastaruosius septynerius metus naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu išaugo beveik 5 kartus. Ankstesnių apklausų duomenimis, 2014 m. kvalifikuotu elektroniniu parašu naudojosi tik 6 proc., 2017 m. – 14 proc., 2018 m. – 18 proc., 2019 m. – 23 proc., 2020 m. – 35 proc., o 2021 m. – 29 proc. apklaustų gyventojų. Pastebėtina, kad naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu 2020 m. buvo laikinai išaugęs dėl griežtų apribojimų karantino metu paslaugas teikti ne elektroniniu būdu, o 2021 m. grįžo į įprastinį lygį, kadangi dauguma paslaugų teikimo apribojimų buvo panaikinta. Daugiausia kvalifikuotu elektroniniu parašu per praėjusius metus naudojosi respondentai iki 50 metų: 30–49 metų žmonės (44 proc.) bei jaunimas iki 30 metų (33 proc.), didžiausias (daugiau nei 1500 eurų) šeimos pajamas per mėnesį gaunantys (50 proc.), didmiesčiuose gyvenantys (38 proc.) ir kasdien internetu besinaudojantys (38 proc.) gyventojai.

Lietuvos gyventojai, kurie 2021 m. naudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu, daugiausia (67 proc.) juo naudojo pasirašydami bankines transakcijas elektroninės bankininkystės sistemose, kiek rečiau – pasirašydami asmeninius elektroninius dokumentus (55 proc.), atlikdami būtinas operacijas SODROS ar kitose valstybinėse informacinėse sistemose (45 proc.), pasirašydami darbinius elektroninius dokumentus (39 proc.).

Lietuvos gyventojai, kurie 2021 m. naudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu, dažniausiai pasirašė naudodami *Smart-ID* mobiliąją programėlę (67 proc.), rečiau – asmens tapatybės kortelę (16 proc.), lustinę kortelę arba USB kriptografinį raktą (15 proc.) ir SIM kortelę (14 proc.).

Nors, sprendžiant iš apklausų rezultatų, kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikatų naudojimas Lietuvoje auga, tačiau vis dar daug Lietuvos gyventojų kvalifikuotu elektroniniu parašu nesinaudoja (69 proc. visų apklaustųjų), o dalis apie jį visai nežino (23 proc. nesinaudojančių elektroniniu parašu). Taip pat vis dar sąlyginai didelė dalis Lietuvos gyventojų (55 proc.) nežino, kad asmens tapatybės korteles galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu.

Pagrindinės dvi Lietuvos gyventojų įvardytos prielaidos, kurios paskatintų juos pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu, yra tokios pat, kaip ir 2020 m.:

1. jei būtų daugiau informacijos apie tokio parašo praktinę naudą (33 proc.);
2. jei būtų daugiau informacijos apie elektroninio parašo patikimumą ir teisinę galią (26 proc.).

Tad siekiant paskatinti Lietuvos gyventojus naudotis patikimumo užtikrinimo paslaugomis, pagrindinis dėmesys ir toliau turi būti skiriamas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrai, kad būtų užtikrinamas visus reikalavimus atitinkančių, saugių ir patikimų paslaugų teikimas. Taip pat dėmesį reikia skirti elektroninio parašo naudai ir patikimumo užtikrinimo paslaugų viešinimui, ypač tarp mažesnes pajamas gaunančių ar vyresnio amžiaus asmenų. Tikslinga kuo plačiau viešinti galimybę pasirašyti elektroniniu parašu naudojantis valstybės išduodamomis priemonėmis – asmens

¹ Apklausa atliko bendra Lietuvos ir Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“. Apklausa vyko 2022 m. sausio 24 – vasario 4 d. Apklausti 1 022 Lietuvos gyventojai nuo 18 metų, atrinkti pagal 119 atrankos taškų metodą. Rezultatų paklaida neviršija 3,1 proc.

tapatybės kortelėmis – ypač tarp mažesnes pajamas gaunančių ir vyresnio amžiaus asmenų bei kaimo gyventojų.

Tikimasi, kad Lietuvos gyventojus, stokojusius informacijos apie elektroninį parašą ir jo panaudojimo galimybes, pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu arba juo naudotis dažniau ir įvairesniems tikslams paskatins projekte „Prisijungusi Lietuva“, kurį 2019–2021 m. įgyvendino RRT kartu su IVPK, asociacija „Langas į ateitį“, Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka ir LR vidaus reikalų ministerija, vykdytos veiklos, jose dalyvaujant įgytos žinios ir patirtis.

PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOS IR PASLAUGŲ TEIKĖJŲ PRIEŽIŪRA

Patikimumo užtikrinimo paslaugos ir jų reglamentavimas

Nuo 2016 m. liepos 1 d. Lietuvoje, kaip ir kitose ES valstybėse, galioja eIDAS reglamentas. Jame apibrėžtos reglamentuojamos ir prižiūrimos paslaugos: elektroninio parašo, elektroninio spaudo ir interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų sudarymo, elektroninių laiko žymų kūrimo, elektroninio parašo ir elektroninio spaudo galiojimo patvirtinimo, elektroninio parašo ir elektroninio spaudo ilgalaikės apsaugos bei elektroninio registruoto pristatymo paslaugos. Visos kartu, vadovaujantis eIDAS reglamento 3 straipsnio 16 dalimi, šios paslaugos vadinamos **patikimumo užtikrinimo paslaugomis**.

2018 m. balandžio 26 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų (EAEOPUP) įstatymas, kurio tikslas – sudaryti teisinį pagrindą, kad LR efektyviai veiktų elektroninė atpažintis ir patikimumo užtikrinimo paslaugų rinka, kad būtų kuo geriau apsaugoti šių paslaugų naudotojų interesai. Siekdama padėti rinkos dalyviams įgyvendinti eIDAS reglamento ir EAEOPUP įstatymo nuostatas, RRT parengė Kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų ir kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų statuso suteikimo ir jų įrašymo į nacionalinį patikimą sąrašą bei kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų veiklos ataskaitų teikimo tvarkos aprašą², Asmens tapatybės ir papildomų specifinių požymių tikrinimo išduodant kvalifikuotus elektroninio parašo, elektroninio spaudo, interneto svetainės tapatumo nustatymo sertifikatus tvarkos aprašą³ ir Pranešimų apie patikimumo užtikrinimo paslaugų saugumo ir (ar) vientisumo pažeidimus teikimo tvarkos aprašą⁴.

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai parengus Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymo Nr. XIII-1120 pakeitimo ir papildymo projektą, RRT aktyviai teikė pastabas dėl patikimumo užtikrinimo paslaugų ir elektroninės atpažinties klausimų reglamentavimo tobulinimo. Projekte numatyta RRT paskirti elektroninės atpažinties paslaugos teikėjų priežiūros įstaiga, kadangi dalis elektroninės atpažinties priemonių išdavimo paslaugų turi daug panašumų su patikimumo užtikrinimo paslaugomis.

Reaguodami į Europos Komisijos pateiktus pasiūlymus dėl eIDAS reglamento ir NIS direktyvos pakeitimų⁵, RRT ekspertai, įvertinę jau sukauptą patirtį, vykdant patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūrą, 2021 m. parengė savo pasiūlymus ir pateikė Europos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūros institucijų forumui⁶ (FESA), Europos tinklų ir informacijos saugumo agentūros (ENISA) pagal eIDAS reglamento 19-ąjį straipsnį suformuotai ekspertų grupei ir Lietuvos atsakingoms institucijoms. Tikimasi, kad tai bus naudingas indėlis, tobulinant šios srities ES reglamentavimą.

² Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2018 m. birželio 21 d. įsakymas Nr. 1V-588 „Dėl Kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų ir kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų statuso suteikimo ir jų įrašymo į nacionalinį patikimą sąrašą bei kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų veiklos ataskaitų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

³ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2018 m. spalio 26 d. įsakymas Nr. 1V-1055 „Dėl Asmens tapatybės ir papildomų specifinių požymių tikrinimo išduodant kvalifikuotus elektroninio parašo, elektroninio spaudo, interneto svetainės tapatumo nustatymo sertifikatus tvarkos aprašo patvirtinimo“

⁴ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2019 m. birželio 4 d. įsakymas Nr. 1V-594 „Dėl Pranešimų apie patikimumo užtikrinimo paslaugų saugumo ir (ar) vientisumo pažeidimus teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0281> ir <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A823%3AFIN>

⁶ FESA tikslas – skatinti bendradarbiavimą tarp patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūros įstaigų, suderinti jų veiklą ir rengti bendras pozicijas. Vykdydama savo veiklą, FESA bendradarbiauja su Europos Komisija, ENISA, standartizacijos organizacijomis (ETSI ir CEN) ir teikia joms savo pasiūlymus, kaip užtikrinti sklandų eIDAS reglamento įgyvendinimą.

Patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūra

Įgyvendinant eIDAS reglamento nuostatas, LRV 2016 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaigos ir įstaigos, atsakingos už nacionalinio patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą, paskyrimo“ RRT buvo paskirta patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaiga ir įstaiga, atsakinga už patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą.

RRT, kaip nustatyta eIDAS reglamento 17 straipsnyje, prižiūri Lietuvoje įsisteigusius kvalifikuotus ir nekvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus, siekdama užtikrinti, kad patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai ir jų teikiamos patikimumo užtikrinimo paslaugos atitiktų eIDAS reglamente nustatytus reikalavimus. 2021 m. RRT įvertino trijų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų – ADIC, VĮ RC ir UAB „BalTstamp“ – ir jų teikiamų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų atitiktį reikalavimams, nustatytiems eIDAS reglamente, EAEOPUP įstatyme ir RRT direktoriaus įsakymuose: išnagrinėjusi šių teikėjų pateiktas atitikties įvertinimo ataskaitas bei veiklos dokumentus, pateikė dėl jų pastabas. Po atliktų paslaugų teikėjų veiklos procesų pakeitimų, RRT patvirtino, kad ADIC teikiamos kvalifikuotų elektroninių parašų sertifikatų sudarymo paslaugos ir UAB „BalTstamp“ teikiamos kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugos atitinka eIDAS reglamente, EAEOPUP įstatyme ir jų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus. VĮ RC teikiamų kvalifikuotų elektroninių parašų ir spaudų sertifikatų sudarymo ir kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugų atitikties patvirtinimas perkeltas į 2022 m.

2021 m. RRT taip pat įvertino kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų paslaugų teikimo pakeitimus: UAB „BalTstamp“ – dėl kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo, UAB „Dokobit“ – dėl kvalifikuotų elektroninių parašų galiojimo patvirtinimo ir kvalifikuotų elektroninių spaudų galiojimo patvirtinimo paslaugų. Paslaugų teikėjams, pagal RRT pastabas pakoregavusiems veiklos procesus, RRT patvirtino minėtus paslaugų teikimo pakeitimus, kaip atitinkančius eIDAS reglamento ir kitų šias paslaugas reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus.

Vykdydama kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrą, RRT taip pat sprendė klausimus, susijusius su paslaugų teikėjų platinamų elektroninio parašo kūrimo įtaisų saugumu ir kriptografinių algoritmų patikimumu. RRT išanalizavo informaciją, gautą iš patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų ir šių teikėjų platinamus elektroninio parašo kūrimo įtaisus sertifikavusių įstaigų, įvertino kitų Europos Sąjungos šalių patirtį ir parengė siūlymus dėl informacijos, pateikiamos Europos Komisijos rengiamam bei prižiūrimam kvalifikuotų elektroninio parašo kūrimo įtaisų sąrašui, atnaujinimo.

RRT sudarė, tvarkė ir skelbė patikimą sąrašą, teikė suinteresuotiems asmenims konsultacijas patikimo sąrašo klausimais. 2021 m. RRT specialistai fiziniams ir juridiniams asmenims suteikė 119 konsultacijų telefonu, elektroniniu paštu ir raštu dėl pasirašymo elektroniniu parašu, elektroninių laiko žymų kūrimo ir kitais su patikimumo užtikrinimo paslaugomis susijusiais klausimais, išnagrinėjo 2 asmenų skundus dėl patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų veiklos.

RRT aktyviai dalyvauja tarptautinių organizacijų FESA ir ENISA veikloje, bendradarbiauja su kitų šalių patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaigomis ir Europos Komisija.

RRT Skaitmeninių paslaugų departamento direktorius Vaidotas Ramonas 2021 m. pakartotinai išrinktas 2 metų kadencijai eiti FESA valdybos nario (sekretoriaus) pareigas ir 2021 m. organizavo du nuotolinius FESA narių susitikimus. Šių susitikimų metu pagrindinis dėmesys buvo skiriamas planuojamiems eIDAS reglamento ir NIS direktyvos pakeitimams bei jų įtakai patikimumo užtikrinimo paslaugų ekosistemai aptarti. Susitikimų metu taip pat diskutuota apie patikimumo užtikrinimo paslaugų standartizavimą (dalyvaujant ETSI atstovui), ENISA veiklą patikimumo užtikrinimo paslaugų srityje (dalyvaujant ENISA atstovui) ir kitus einamuosius priežiūros įstaigų darbus. RRT 2021 m. taip pat aktyviai dalyvavo ENISA organizuojamuose eIDAS reglamento 19

straipsnio darbo grupės nuotoliniuose susitikimuose: periodiškai vykstančiuose darbo grupės susitikimuose pristatyti saugumo incidentai, įvykę Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų rinkoje, pateikta informacija dėl NIS direktyvos atnaujinimo ir tam tikrų atnaujinimų įtakos patikimumo užtikrinimo paslaugoms ir šių paslaugų teikėjų saugumo reikalavimams bei pateikti pasiūlymai dėl ENISA 2022 m. vykdomų projektų, susijusių su eIDAS reglamento 19 straipsnio planuojamais pakeitimais.

Siekdama didinti Lietuvos gyventojų pasitikėjimą ir domėjimąsi patikimumo užtikrinimo paslaugomis bei naudojimąsi kvalifikuotu elektroniniu parašu, 2021 m. RRT kartu su asociacija INFOBALT surengė virtualų renginį rinkos dalyviams „eIDAS reglamentas: elektroninis parašas ir kiti procesų skaitmenizavimo įrankiai“, skirtą įvairiems skaitmeninių operacijų patikimumo užtikrinimo įrankiams viešinti ir dalintis gerąja patirtimi jų panaudojimo verslo poreikiams tenkinti. Drauge su asociacija INFOBALT pirmą kartą surengta skaitmeninei transformacijai skirta tarptautinė konferencija „DigiT Baltic 2021“, kurios metu Baltijos regiono verslo ir viešojo sektoriaus atstovams pristatytos eIDAS reglamento suteikiamos priemonės ir novatoriški, skaitmeniniai, operacijų patikimumui ir saugumui užtikrinti skirti sprendimai. Siekiama, jog šis renginys taptų tradicinis ir taip padėtų skirtingoms šalims spręsti skaitmenizavimo procesuose kylančius iššūkius, nagrinėtų skaitmeninių sprendimų reguliavimo ES klausimus.

Prisidėdama prie patikimumo užtikrinimo paslaugų naudojimo skatinimo, RRT yra sukūrusi ir administruoja tematinę interneto svetainę <https://www.elektroninisparasas.lt>. Šioje svetainėje skelbiama visa informacija apie patikimumo užtikrinimo paslaugas Lietuvoje ir jų priežiūrą. Čia galima rasti:

- informaciją apie Lietuvoje prižiūrimus kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus ir jų teikiamas kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas,
- Lietuvos patikimą sąrašą,
- nuorodas į kitų ES valstybių narių skelbiamus patikimumus sąrašus,
- elektroninių parašų, elektroninių spaudų, interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų ir elektroninių laiko žymų tikrinimo įrankį <https://tikrinti.elektroninisparasas.lt>,
- pasirašymo elektroniniu parašu instrukcijas,
- patikimumo užtikrinimo paslaugoms taikomus techninius standartus,
- ES ir Lietuvos teisės aktus, atsakymus į dažniausiai užduodamus klausimus,
- RRT kontaktinių asmenų duomenis,
- nuotolinio mokymo sistemą <https://mokykis.elektroninisparasas.lt> (toliau – mokymo sistema).

2020 m. RRT užsakymu iš projekto „Prisijungusi Lietuva“ lėšų buvo atlikti svetainės modernizavimo darbai, padidintas sertifikatų ir laiko žymų tikrinimo įrankio <https://tikrinti.elektroninisparasas.lt> funkcionalumas, atnaujintas elektroninio parašo nuotolinio mokymo informacinės sistemos <https://mokykis.elektroninisparasas.lt> turinys. Atnaujinta svetainė ir joje esantys įrankiai tapo patrauklesni vartotojams, juos dominanti informacija tapo greičiau ir paprasčiau pasiekiamą, todėl 2021 m. žymiai išaugo vartotojų, besinaudojančių šiais svetainėje esančiais įrankiais, skaičius.

Mokymo sistemos vartotojų skaičius padidėjo daugiau kaip 22 kartus (2020 m. buvo 49, o 2021 m. – 1080 vartotojų). Tam turėjo įtakos COVID-19 pandemijos metu išaugusios elektroniniu būdu teikiamų paslaugų apimtys ir šių paslaugų vartotojų susidomėjimas elektroniniu parašu bei kitomis patikimumo užtikrinimo paslaugomis. Mokymo sistemoje pradedantys naudotis ar jau besinaudojantys elektroniniu parašu asmenys gali rasti naudingos informacijos apie elektroninį parašą, elektroninį spaudą ir praktinius jų panaudojimo būdus, detalias instrukcijas, kaip pasirašyti elektroninį dokumentą su tam tikra programine priemone. Šioje sistemoje yra sudaryta galimybė atlikti testą, siekiant pasitikrinti įgytas žinias, dalyvauti nuotolinės mokymo sistemos diskusijose aktualiais elektroninio parašo klausimais ir gauti atsakymus iš RRT specialistų.

RRT taip pat teikia elektroninių parašų, elektroninių spaudų, interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų ir elektroninių laiko žymų tikrinimo įrankį <https://tikrinti.elektroninisparasas.lt>, kuriuo naudodamiesi esami ir būsiami patikimumo užtikrinimo paslaugų naudotojai ir šių paslaugų teikėjai gali gauti struktūrizuotą ir detalią informaciją apie į svetainę įkeltą sertifikatą. Vartotojų susidomėjimas šiuo įrankiu kasmet didėja: 2019 m. šiuo įrankiu pasinaudojo 1347, 2020 m. – 1433, o 2021 m. net 1,5 karto daugiau – 2086 vartotojai.

Taip pat interneto svetainėje <https://www.elektroninisparasas.lt> skelbiamas nacionalinis patikimas sąrašas – automatiniam apdorojimui skirtas sąrašas, kuriame pateikiama informacija apie Lietuvos kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus ir jų teikiamas paslaugas.

Šioje svetainėje (taip pat ir RRT administruojamoje interneto svetainėje www.rrt.lt) toliau buvo intensyviai viešinama 2019 m. sukurta mokomoji medžiaga apie elektroninį parašą ir patikimumo užtikrinimo paslaugas siekiant, kad jį pasiektų kuo didesnę interneto naudotojų ratą. Vykdam projektą „Prisijungusi Lietuva“, šios svetainės turinys papildytas 2 mokomaisiais filmukais ir 4 instruktažais elektroninio parašo tema. Be to, įgyvendinant kitas šio projekto veiklas patikimumo užtikrinimo paslaugų srityje, 2019 m. buvo nupirkti 50 tūkst. lustinių kortelių skaitytuvų ir pristatyta Lietuvos bibliotekoms, kad šio projekto partneriai teminių mokymų metu juos išplatintų potencialiems elektroninio parašo naudotojams, tokiu būdu kuo daugiau gyventojų paskatindami naudotis elektroniniu parašu. RRT specialistai prisidėjo ir prie kitų šio projekto partnerių veiklų, skirtų Lietuvos gyventojams informuoti apie patikimumo užtikrinimo paslaugas, elektroninį parašą ir saugų naudojimąsi internetu.

RRT, siekdama surasti sprendimą, kuris padėtų iš dalies automatizuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūros procesus, 2020 m. dalyvavo Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros organizuojamoje „GovTech laboratorija“ iššūkių serijoje. „GovTech laboratorija“ siekia paskatinti inovatyvių technologinių sprendimų kūrimą bei pritaikymą viešajame sektoriuje. Šios iššūkių serijos metu RRT iškėlė iššūkį „Kaip inovatyviai atlikti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrą?“, su kuriuo dirbo UAB „Novian Systems“ komanda ir sukūrė koncepciją, padėsiančią automatizuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūros procesus. Tokio pobūdžio priemonės pirmuosius modulius numatyta įsigyti 2022 m.

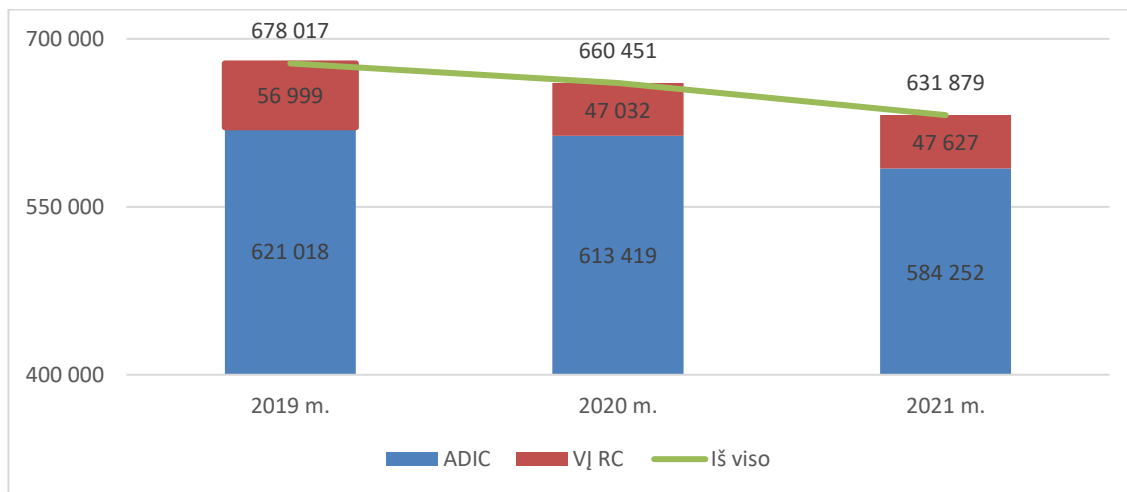
KVALIFIKUOTŲ PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ RINKOS POKYČIAI

2021 m. pabaigoje Lietuvoje įsisteigę ir RRT prižiūrimi 4 kvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai teikė 5 tipų (iš 9 galimų) kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas. Tai didžiausias vienoje šalyje teikiamų paslaugų asortimentas visame Šiaurės Europos ir Baltijos šalių regione.

2021 m. pabaigoje kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas teikė ir buvo prižiūrimi šie Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai:

- **2 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus sudarantys** paslaugų teikėjai: ADIC ir VĮ RC.
- **2 kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas teikiantys** paslaugų teikėjai: UAB „BalTstamp“ ir VĮ RC.
- **1 kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus sudarantis** paslaugų teikėjas VĮ RC.
- **1 kvalifikuotų elektroninių parašų kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas teikiantis** paslaugų teikėjas UAB „Dokobit“.
- **1 kvalifikuotų elektroninių spaudų kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas teikiantis** paslaugų teikėjas UAB „Dokobit“.

Toliau (1 pav.) pateikiama informacija apie vienos iš populiariausių patikimumo užtikrinimo – t. y. kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo – paslaugas teikiančių Lietuvos teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus pokytį per pastaruosius trejus metus.

1 pav. Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2019 m. pab. – 2021 m. pab. pagal Lietuvos kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus

Šaltinis: RRT.

ADIC 2021 m. pabaigoje buvo sudaręs 584 252 tuo metu galiojusius kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, iš jų: 553 013 galiojančių piliečio sertifikatų, kurie įrašomi į asmens tapatybės korteles, 22 884 sertifikatus, kurie įrašomi į valstybės tarnautojų pažymėjimus, 8 285 sertifikatus, kurie įrašomi į vidaus tarnybos sistemos pareigūnų pažymėjimus ir 70 e. rezidento sertifikatų. Palyginus su 2020 m., 2021 m. pabaigoje ADIC sudarytų sertifikatų skaičius sumažėjo 4,8 proc.

VĮ RC 2021 m. pabaigoje buvo sudariusi 47 627 tuo metu galiojusius kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus. Palyginus su 2020 m., matyti, kad šis skaičius nežymiai (1,3 proc.) padidėjo. VĮ RC platina kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus su lustinėmis kortelėmis, USB kriptografiniais raktais ir SIM kortelėmis (UAB „Teledema“ klientams). Pažymėtina, kad 2021 m. pabaigoje VĮ RC kartu su SIM kortelėmis išduotų sertifikatų skaičius palyginti su 2020 m., padidėjo 65,5 proc. (2020 m. buvo sudaryta 3 197 sertifikatai, o 2021 m. – 5 290 sertifikatų).

Apibendrinus iš ADIC ir VĮ RC už 2021 m. gautus ir RRT turimus ankstesnių metų duomenis apie galiojančius kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus matyti, kad, palyginti su 2020 m., bendras Lietuvoje išduotų galiojančių Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius 2021 m. pabaigoje sumažėjo 4,3 proc. (2020 m. buvo sudaryta 660 451 galiojantis kvalifikuotas elektroninio parašo sertifikatas, o 2021 m. – 631 879).

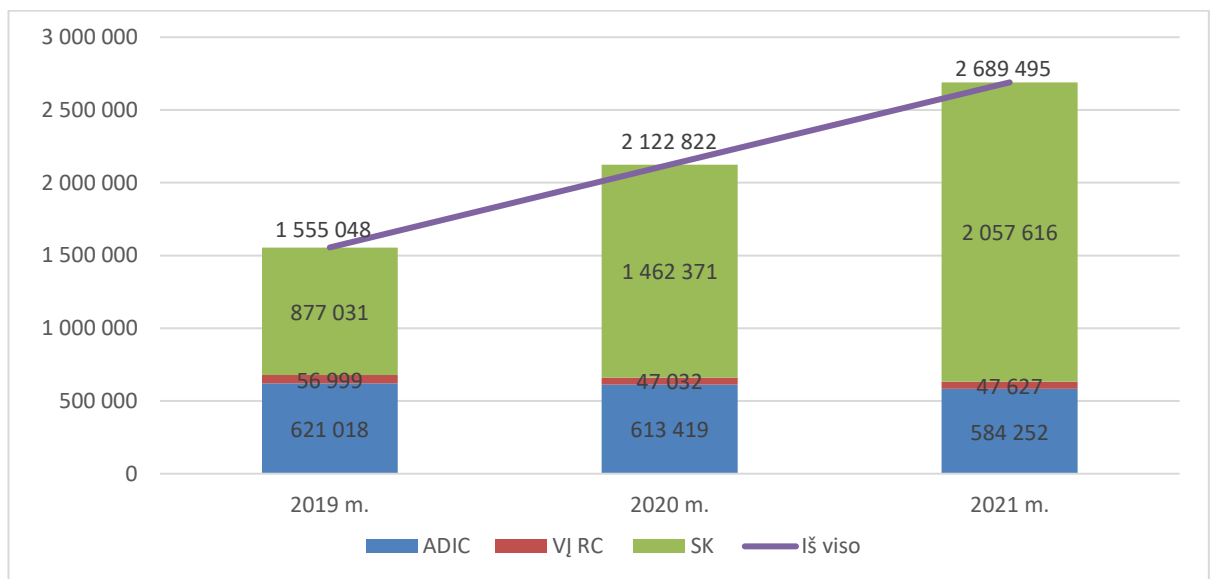
Tačiau bendras Lietuvos gyventojams išduotų ir 2021 m. pabaigoje galiojusių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius padidėjo 26,7 proc. (2020 m. pabaigoje galiojo 2 122 822 sertifikatai, o 2021 m. pabaigoje – 2 689 495), kadangi net 2 057 616 kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų Lietuvos gyventojams buvo sudaręs Estijoje įsisteigęs ir prižiūrimas paslaugų teikėjas SK (2 lentelė, 2 pav.).

2 lentelė. Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2019 m. pab. – 2021 m. pab.

Paslaugų teikėjai	Galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius		
	2019 m. pab.	2020 m. pab.	2021 m. pab.
ADIC	621 018	613 419	584 252
VĮ RC	56 999	47 032	47 627
iš jų: su SIM kortelėmis	4 236	3 197	5 290
su lustinėmis kortelėmis arba USB kriptografiniais raktais	52 763	43 835	42 337
Iš viso (Lietuvos teikėjai):	678 017	660 451	631 879
SK	877 031	1 462 371	2 057 616
iš jų: su SIM kortelėmis	258 701	322 605	382 730
su <i>Smart-ID</i> programėle	618 330	1 139 766	1 674 886
Iš viso:	1 555 048	2 122 822	2 689 495

Šaltinis: RRT.

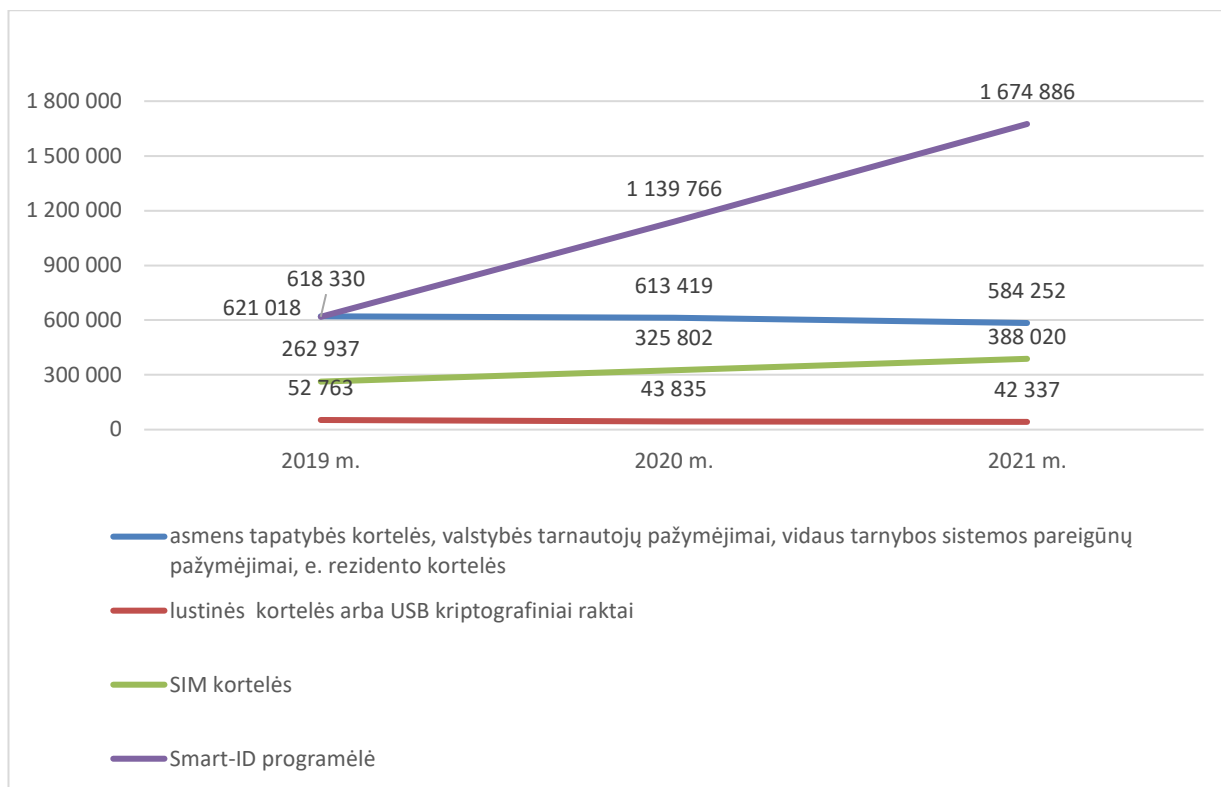
Lietuvos gyventojams SK sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius kasmet ženkliai didėja. 2021 m. pabaigoje SK sudaryti sertifikatai sudarė net 76,5 proc. visų Lietuvos gyventojams sudarytų galiojusių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų (palyginimui: 2020 m. – 69 proc., 2019 m. – 56 proc.). Ši Estijos bendrovė 2021 m. kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus asmenims ir toliau išdavinėjo kartu su SIM kortelėmis ir *Smart-ID* programėle.

2 pav. Bendro galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2019 m. pab. – 2021 m. pab.

Šaltinis: RRT.

2021 m. pabaigoje iš bendro Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus (2 689 495) 1 674 886 sertifikatai buvo išduoti su *Smart-ID* programėle, 584 252 – su asmens tapatybės kortelėmis, valstybės tarnautojų pažymėjimais, vidaus tarnybos sistemos pareigūnų pažymėjimais ir e. rezidento kortelėmis, 388 020 – su SIM kortelėmis, 42 337 – su kitomis lustinėmis kortelėmis arba USB kriptografiniais raktais.

3 pav. Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų pasiskirstymo pagal laikmenos tipą dinamika 2019 m. pab. – 2021 m. pab.

Šaltinis: RRT.

2021 m. ir toliau sparčiausiai augo mobiliojo elektroninio parašo naudotojų, naudojančių kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, išduodamus kartu su SIM kortelėmis ir su *Smart-ID* programėle, skaičius (3 pav.). Per 2021 m. bendras mobiliojo elektroninio parašo naudotojų skaičius padidėjo daugiau kaip 40 proc. – iš viso 2 062 906 naudotojai naudojami mobiliuoju elektroniniu parašu (2020 m. pabaigoje jų buvo 1 465 568, o 2019 m. pabaigoje – 881 267). Kartu su SIM kortelėmis išduodamų sertifikatų skaičius padidėjo 19 proc., o su *Smart-ID* programėle – beveik 47 proc.

3 lentelė. Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis ir *Smart-ID* programėle, skaičius 2019 m. pab. – 2021 m. pab.

	2019 m. pab.	2020 m. pab.	2021 m. pab.
SIM kortelės	262 937	325 802	388 020
<i>Smart-ID</i>	618 330	1 139 766	1 674 886
Iš viso:	881 267	1 465 568	2 062 906

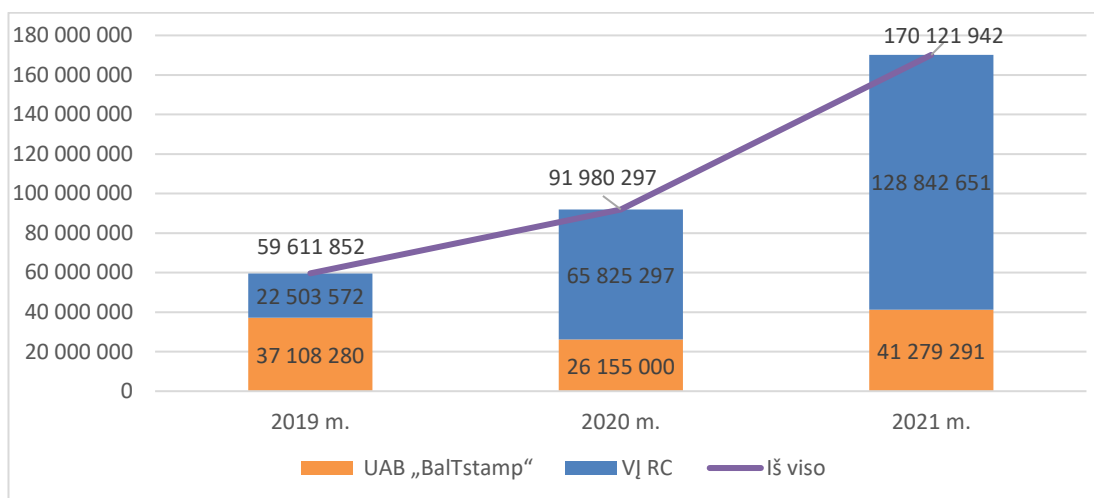
Šaltinis: RRT.

Iš viso 2021 m. kartu su SIM kortelėmis buvo išduota 388 020 kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, iš kurių VĮ RC išdavė 5 290, o SK – 382 730 sertifikatų. Be to, SK išdavė 1 674 886 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus su *Smart-ID* programėle. Taigi iš visų Lietuvos gyventojams išduotų pasirašymo kvalifikuotu elektroniniu parašu priemonių didžiąsą dalį (beveik 77 proc.) sudaro priemonės, kurias naudotojas turi savo mobiliajame / išmaniajame įrenginyje. Daugumą tokių priemonių (99,7 proc.) Lietuvos gyventojams išdavė SK ir tik labai mažą dalį (0,3 proc.) – VĮ RC.

Apibendrinant pastebėtina, kad 2021 m. pabaigoje didžiąją elektroninio parašo sertifikatų rinkos dalį Lietuvoje (76,5 proc. visų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų arba 99,7 proc. sertifikatų, skirtų pasirašyti su mobiliaisiais įrenginiais) užėmė ne Lietuvoje, o Estijoje įsisteigęs

patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas SK. Nors šio paslaugų teikėjo paslaugos teikiamos ir Lietuvos gyventojams, tačiau, atsižvelgiant į eIDAS reglamento 17 straipsnio nuostatas, šio paslaugų teikėjo priežiūrą vykdo Estijos priežiūros įstaiga⁷, todėl RRT priežiūros veiksmų dėl šio paslaugų teikėjo veiklos taikyti negali.

Nors Lietuvos paslaugų teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius mažėja, tačiau kitų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų Lietuvos paslaugų teikėjai kasmet suteikia vis daugiau. Vienos iš populiariausių kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugų apimtys per 2021 m. padidėjo 85 proc. Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas Lietuvoje teikė 2 paslaugų teikėjai: UAB „BalTstamp“ ir VĮ RC. 2021 m. iš viso sukurta 170 121 942 kvalifikuotos elektroninės laiko žymos (2020 m. – 91 980 297). RC sukūrė 128 842 651 (2020 m. – 65 825 297), o UAB „BalTstamp“ – 41 279 291 (2020 m. – 26 155 000) kvalifikuotą elektroninę laiko žymą (4 pav.).

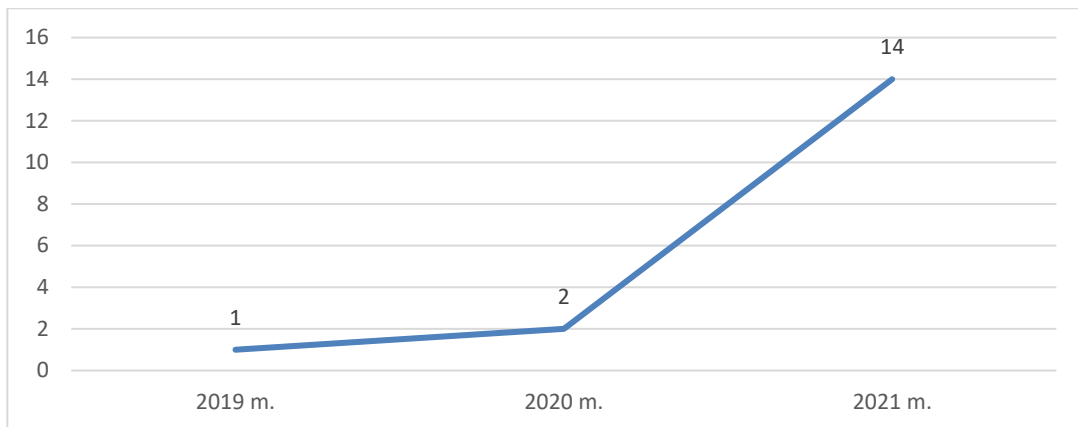
4 pav. Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugos pagal Lietuvos kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus 2019–2021 m.

Šaltinis: RRT.

VĮ RC suteikta teisė sudarinėti kvalifikuotus elektroninių spaudų sertifikatus, gavus kvalifikuoto patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjo, sudarančio kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus, statusą. Per 2021 m. VĮ RC sudarytų galiojančių kvalifikuotų elektroninio spaudo sertifikatų skaičius padidėjo 7 kartus: 2021 m. pabaigoje buvo 14, o 2020 m. – du galiojantys kvalifikuoti elektroninio spaudo sertifikatai (4A pav.).

Tikėtina, kad ateityje, augant skaitmeninių operacijų svarbai, elektroninis spaudas taps vis patrauklesnis sprendimas įmonėms, turinčioms tvirtinti operacijas internete, ir jo naudojimas dar labiau didės.

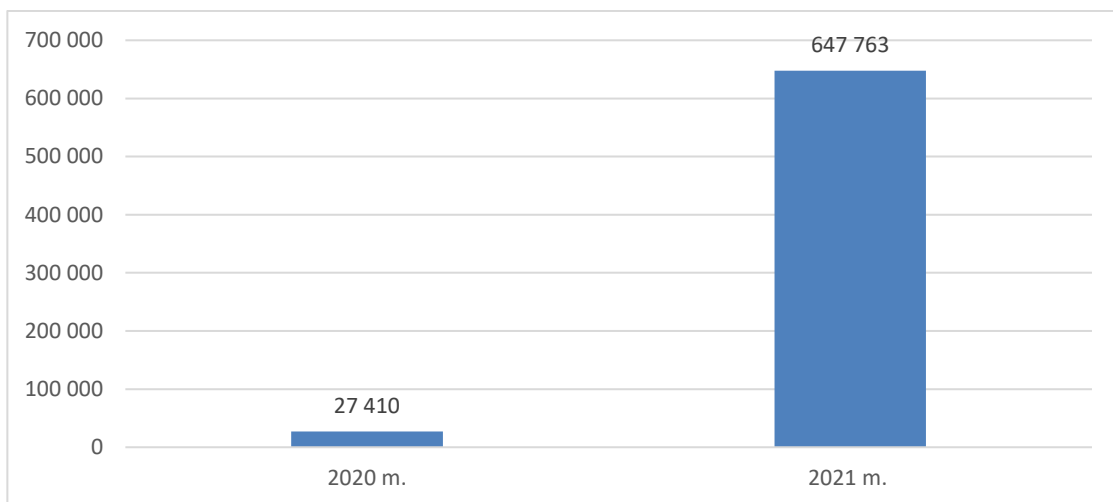
⁷ „Information System Authority“ (RIA)

4A pav. Galiojančių kvalifikuoto elektroninio spaudos sertifikatų skaičiaus dinamika 2019 m. pab. – 2021 m. pab.

Šaltinis: RRT.

Kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų galiojimo patvirtinimo paslaugas 2020 m. pradėjusios teikti UAB „Dokobit“ atliktų kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų sertifikatų patikrų skaičius išaugo daugiau kaip 23 kartus: 2020 m. atlikta 27 410, o 2021 m. – 647 763 patikros (4B pav.).

4B pav. Kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų sertifikatų patikrų skaičiaus dinamika 2020 m. pab. ir 2021 m. pab.

NAUDOJIMOSI KVALIFIKUOTOMIS PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOMIS YPATUMAI

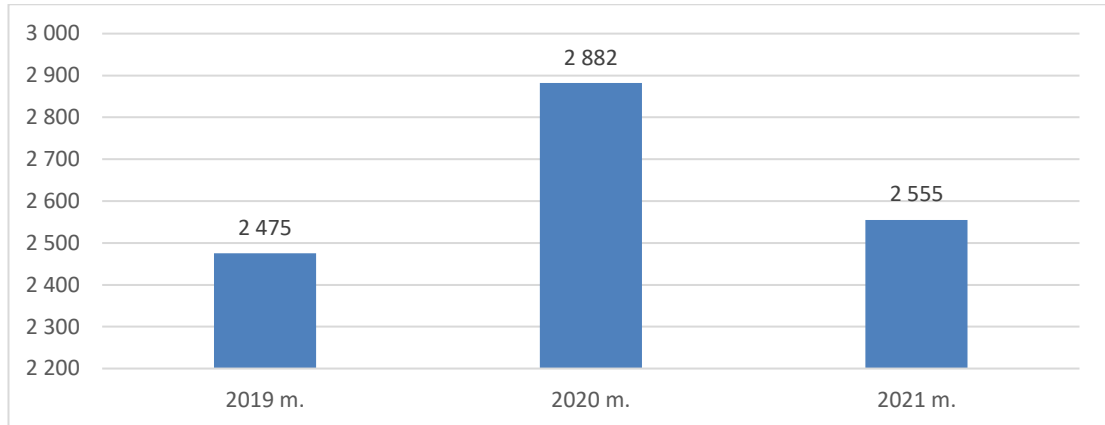
Šioje apžvalgoje detalai aptariamas kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas, taip pat trumpai apžvelgiamos kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo, kvalifikuotų elektroninio spaudos sertifikatų sudarymo, kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų galiojimo patvirtinimo paslaugos (likusių 4 eIDAS reglamente apibrėžtų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų Lietuvos paslaugų teikėjai dar neteikia). Pastebėtina, kad dėl techninių priežasčių įprastai paslaugų teikėjas neturi galimybės nustatyti, kiek asmenų naudoja turimus kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, todėl duomenis apie praktinį naudojimąsi elektroniniu parašu, jo apimtis gauti galima tik atlikus elektroninių paslaugų teikėjų ir gyventojų apklausas.

Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas elektroninių paslaugų teikėjų sistemose

E. valdžios vartai

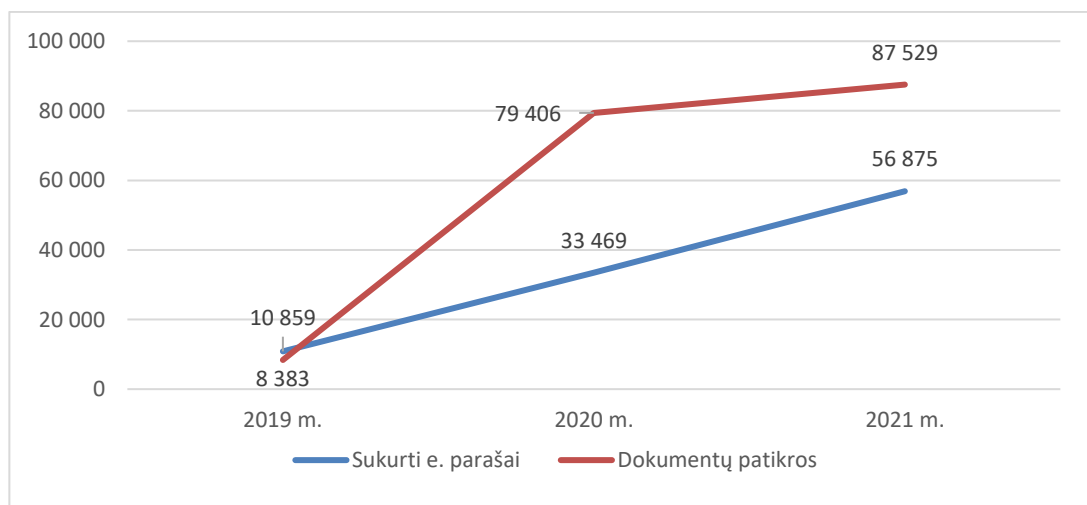
IVPK tvarko platformą VIISP, kuri užtikrina, kad per Elektroninių valdžios vartų portalą <https://www.epaslaugos.lt> būtų sudaryta galimybė užsakyti Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų teikiamas viešąsias ir administracines elektronines paslaugas. IVPK pateiktais duomenimis, 2019–2021 m. platformoje VIISP suformuotų elektroninių paslaugų užsakymų, pasirašytų kvalifikuotu elektroniniu parašu, skaičius keitėsi nežymiai. 2021 m., palyginti su 2020 m., tokių užsakymų sumažėjo 11 proc., tačiau palyginti su 2019 m., jų buvo 3 proc. daugiau (5 pav.).

5 pav. Platformoje VIISP suformuotų elektroninių paslaugų užsakymų, pasirašytų kvalifikuotu elektroniniu parašu, skaičiaus dinamika 2019 m. pab. – 2021 m. pab.

Šaltinis: RRT.

Platformoje VIISP sudaryta galimybė pasirašyti elektroninius dokumentus kvalifikuotu elektroniniu parašu ir neužsakant elektroninių paslaugų, taip pat peržiūrėti gautus elektroniniu parašu pasirašytus dokumentus. Šioje platformoje kasmet sukuriama vis daugiau elektroninių parašų, taip pat didėja atliekamų elektroninių dokumentų patikrų. Tokių patikrų skaičius 2021 m. buvo 10 proc. didesnis negu 2020 m. ir daugiau kaip 10 kartų didesnis negu 2019 m. Sukurtų elektroninių parašų skaičius 2021 m., palyginti su 2020 m., buvo didesnis 1,7 karto, o palyginti su 2019 m. – daugiau kaip 5 kartus (6 pav.).

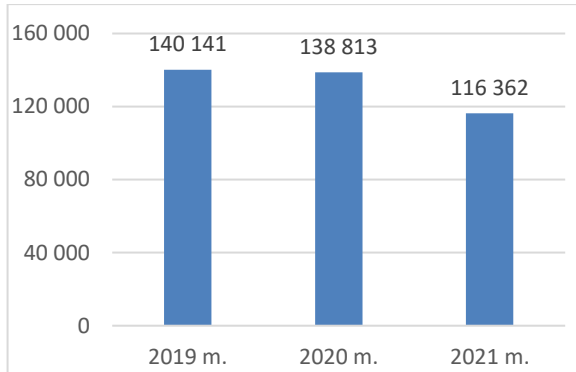
6 pav. Platformoje VIISP sukurtų kvalifikuotų elektroninių parašų ir atliktų elektroninių dokumentų patikrų skaičiaus dinamika 2019 m. pab. – 2021 m. pab.

Šaltinis: RRT.

SODRA, VĮ RC ir VMI

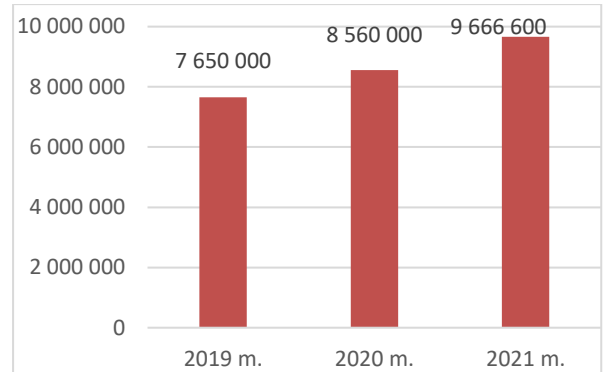
Siekdama įvertinti naudojimosi elektroniniu parašu pokyčius trijose organizacijose, kurių elektroninių paslaugų sistemomis dažniausiai naudojasi elektroninio parašo naudotojai, – SODROJE, VĮ RC ir VMI – RRT, kaip ir ankstesniais metais, šių institucijų paprašė pateikti statistinę informaciją apie kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimą jų elektroninių paslaugų sistemose.

SODROS duomenimis, jos elektroninių paslaugų sistemose panaudotų unikalių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius 2021 m., palyginus su 2020 m., sumažėjo 16 proc. (7 pav.), tačiau pasirašytų elektroninių dokumentų skaičius, kaip ir kasmet, augo ir padidėjo beveik 13 proc. (8 pav.).

7 pav. SODROS elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

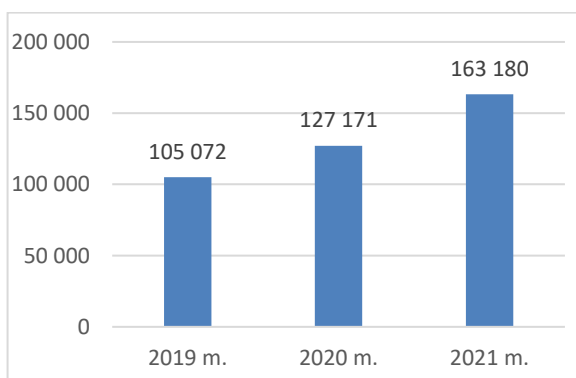
Šaltinis: SODRA.

8 pav. SODROS elektroninių paslaugų sistemose pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

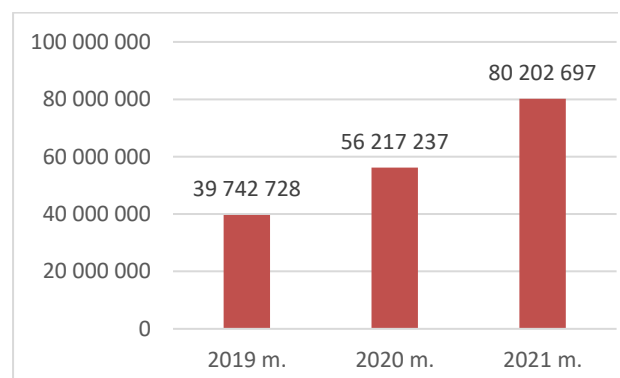
Šaltinis: SODRA.

VĮ RC pateiktais duomenimis, per 2019–2021 m. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose didėjo dokumentams pasirašyti panaudotų unikalių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų (9 pav.) ir pasirašytų elektroninių dokumentų skaičius (10 pav.). 2021 m., palyginus su 2020 m., panaudotų unikalių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius padidėjo daugiau kaip 28 proc., o pasirašytų elektroninių dokumentų skaičius – beveik 43 proc.

9 pav. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

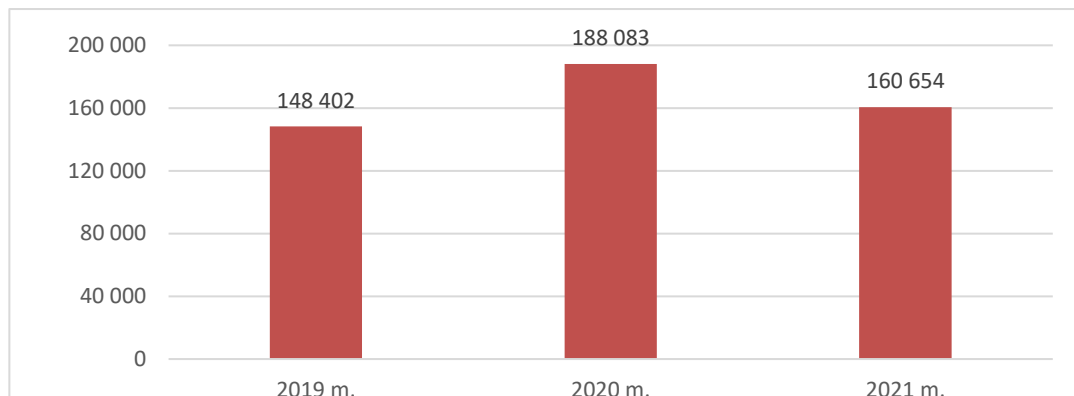
Šaltinis: VĮ RC.

10 pav. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

Šaltinis: VĮ RC.

VMI duomenimis, 2019–2021 m. jos informacinėse sistemose (EDS ir DODVS) suformuotų ir elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių dokumentų skaičius 2021 m., palyginus su 2020 m., sumažėjo 14,6 proc., tačiau palyginus su 2019 m. – padidėjo 8,3 proc. (11 pav.).

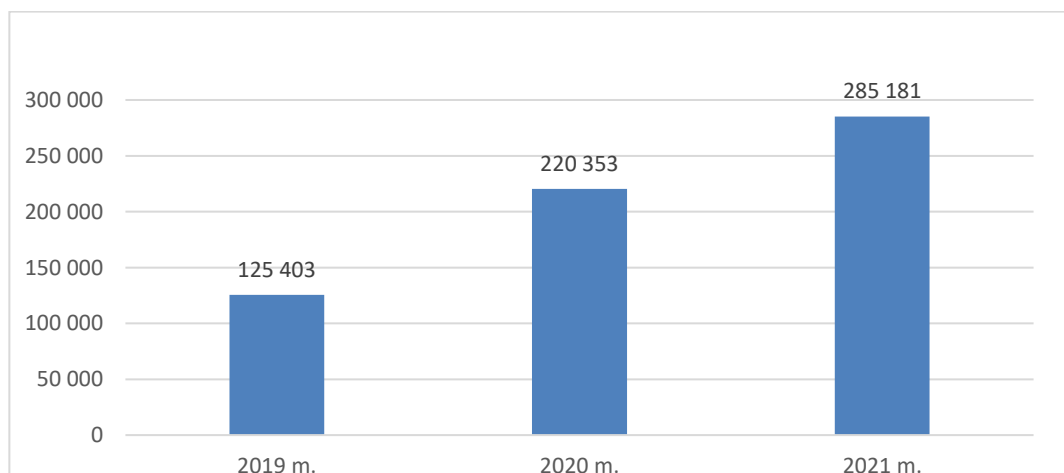
11 pav. VMI informacinėse sistemose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

Šaltinis: VMI.

LVAT, UAB „MitSoft“ ir VJ RC „GoSign“

Norėdama įvertinti naudojimosi elektroniniu parašu aktyvumą platesniu mastu (neapsiribojant viešojo sektoriaus sistemomis), RRT paprašė elektroninių dokumentų pasirašymo sistemų valdytojų pateikti statistinę informaciją apie kvalifikuoto elektroninio parašo naudojimą jų administruojamose elektroninių dokumentų sudarymo, pasirašymo ir tikrinimo sistemose.

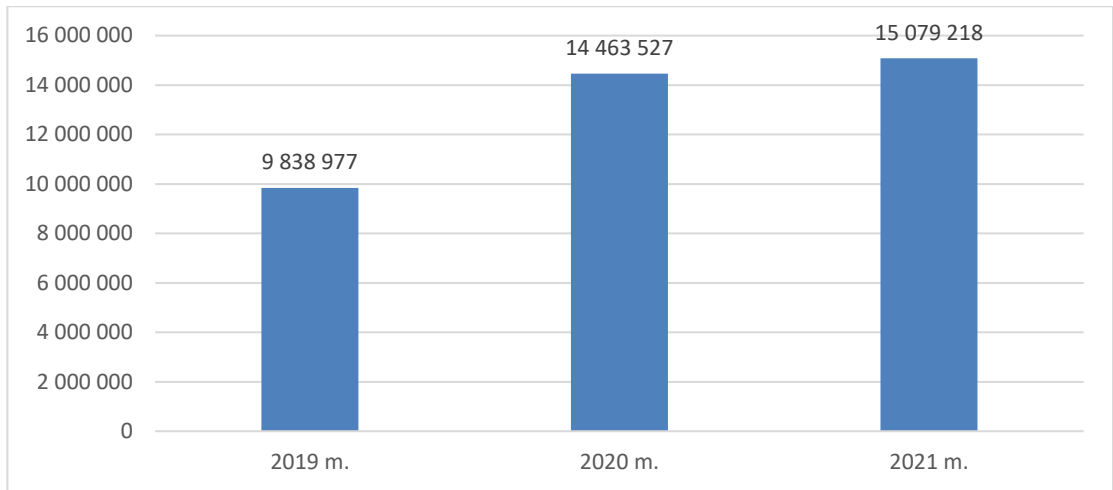
Naudojant LVAT valdomą ADOC V1.0 specifikacijos elektroninių dokumentų sudarymo ir tikrinimo priemonę, 2021 m. sukurtų kvalifikuotų elektroninių parašų skaičius buvo 29,4 proc. didesnis negu 2020 m. ir beveik 2,3 karto didesnis negu 2019 m. (12 pav.).

12 pav. LVAT valdoma priemonė sukurtų kvalifikuotų elektroninių parašų skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

Šaltinis: LVAT.

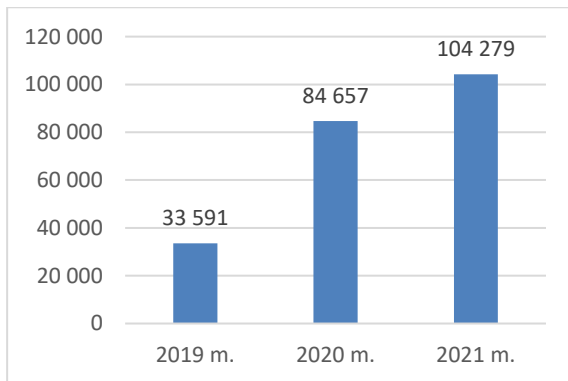
UAB „MitSoft“ administruojamose elektroninių dokumentų pasirašymo sistemose sukurtų kvalifikuotų elektroninių parašų skaičius 2021 m., palyginti su 2020 m., padidėjo 4,3 proc., o palyginti su 2019 m. – daugiau nei 1,5 karto (13 pav.).

13 pav. UAB „MitSoft“ administruojamose elektroninių dokumentų pasirašymo sistemose sukurtų kvalifikuotų elektroninių parašų skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

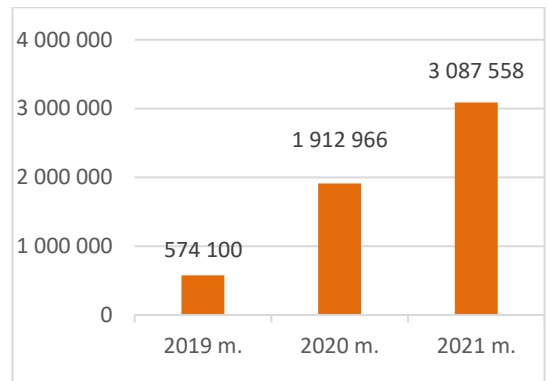
Šaltinis: UAB „MitSoft“.

VĮ RC administruojamoje elektroninių dokumentų sudarymo, pasirašymo ir tikrinimo sistemoje *GoSign* per 2021 m., palyginus su 2020 m., kvalifikuotu elektroniniu parašu pasirašiusių unikalų asmenų⁸ skaičius padidėjo daugiau negu 23 proc. (14 pav.), o šioje sistemoje kvalifikuotu elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių dokumentų skaičius padidėjo daugiau negu 1,6 karto (15 pav.).

14 pav. Unikalių asmenų, pasirašiusių kvalifikuotu elektroniniu parašu *GoSign* sistemoje, skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

Šaltinis: VĮ RC.

15 pav. Sukurtų kvalifikuotų elektroninių parašų *GoSign* sistemoje skaičiaus dinamika 2019–2021 m.

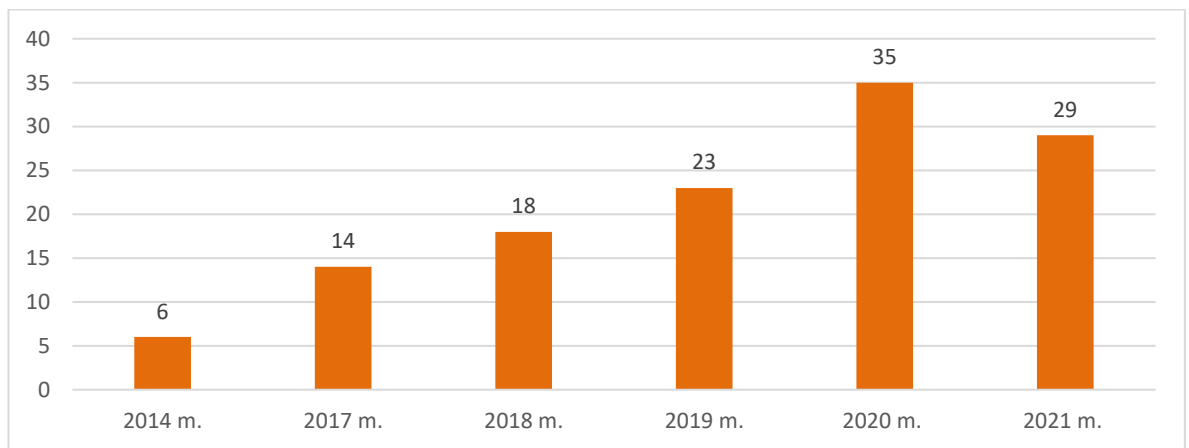
Šaltinis: VĮ RC.

Apibendrinus iš elektroninių paslaugų teikėjų gautus duomenis matyti, kad 2021 m. kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų naudojimas ir kvalifikuotu elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių dokumentų skaičius didėjo daugumoje didžiųjų elektroninių paslaugų sistemų. Sukurtų kvalifikuotų elektroninių parašų skaičius 2021 m. ženkliai išaugo visose elektroninių dokumentų sudarymo, pasirašymo ir tikrinimo sistemose. Pandemijos metu daug įvairių veiklų perkėlus į virtualią erdvę, elektroninio parašo naudojimas tapo labai aktualus ir jo naudojimo apimtys kasmet didėjo.

⁸ Unikaliu asmeniu laikomas sistemos vartotojas, pasirašęs kvalifikuotu elektroninio parašo sertifikatu, išskiriamas pagal unikalų asmens kodą, esantį elektroninio parašo sertifikate.

Gyventojų naudojimosi kvalifikuotais elektroninio parašo sertifikatais apklausa

Kaip parodė 2022 m. sausio–vasario mėn. RRT užsakymu įvykdyta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa⁹, 29 proc. suaugusių Lietuvos gyventojų 2021 m. naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu. 2021 m., palyginti su 2020 m., Lietuvos gyventojų, besinaudojančių kvalifikuotu elektroniniu parašu, dalis sumažėjo 6 procentiniais punktais, nes naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu 2020 m. buvo laikinai išaugęs dėl griežtų apribojimų karantino metu paslaugas teikti ne elektroniniu būdu, o 2021 m. grįžo į įprastinį lygį, kadangi dauguma paslaugų teikimo apribojimų buvo panaikinta. 2021 m., palyginti su 2019 m., besinaudojančių kvalifikuotu elektroniniu parašu dalis padidėjo 6 procentiniais punktais (2019 m. juo naudojami 23 proc. Lietuvos gyventojų). Pagal 2014 m. IVPK užsakytą Lietuvos gyventojų elektroninio parašo naudojimo tyrimą, kvalifikuotu elektroniniu parašu 2014 m. naudojami tik 6 proc. Lietuvos gyventojų (16 pav.).

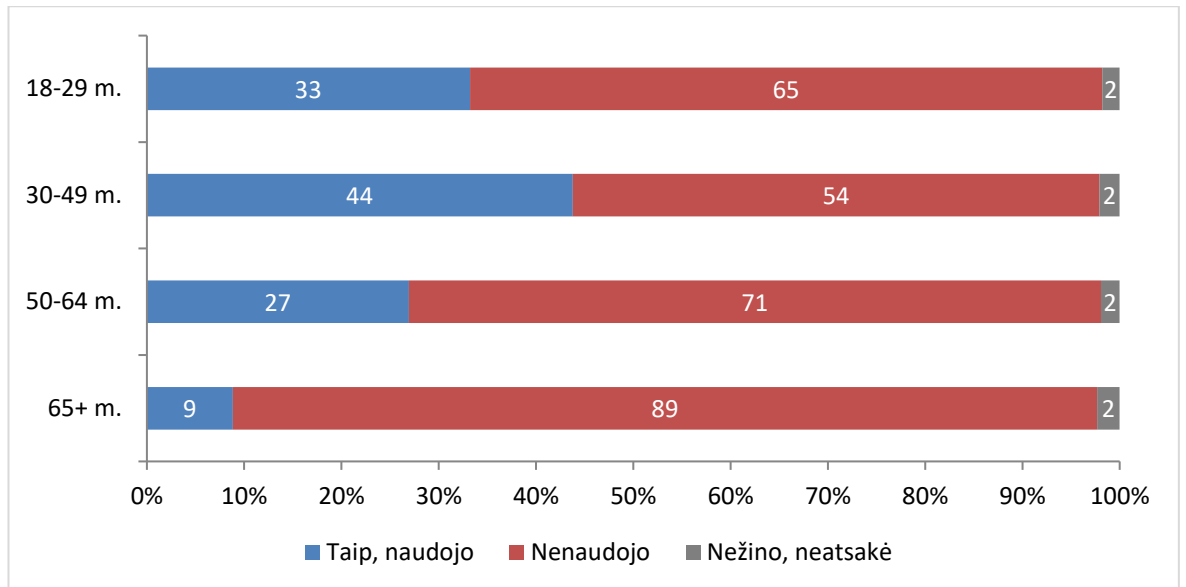
16 pav. Lietuvos gyventojų naudojimosi kvalifikuotu elektroniniu parašu skaičiaus (procentine išraiška) dinamika 2014 m., 2017–2021 m.

Šaltinis: RRT.

Taigi per septynerius metus naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu išaugo beveik 5 kartus. 2020 m. matomas didžiausias per minėtą laikotarpį naudojimosi kvalifikuotu elektroniniu parašu augimas. Ypač ženklus padidėjimas įvyko 2020 m. pradžioje, kadangi tam turėjo įtakos Lietuvą ir visą pasaulį veikiančios COVID-19 pandemijos aktualijos, kai dauguma įstaigų ir bendrovių pradėjo dirbti nuotoliniu būdu, didėjo elektroniniu būdu teikiamų paslaugų apimtys, vis daugiau gyventojų dirbo ir įvairius reikalus tvarkė internetu, o įmonės pradėjo domėtis įvairiomis, iki šiol buvusiomis mažiau populiariomis, patikimumo užtikrinimo paslaugomis bei jų taikymo galimybėmis.

2022 m. atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis, daugiausia kvalifikuotu elektroniniu parašu per praėjusius metus naudojami respondentai iki 50 metų (17 pav.): 30–49 metų žmonės (44 proc.) bei jaunimas iki 30 metų (33 proc.), didžiausias (daugiau nei 1500 eurų) šeimos pajamas per mėnesį gaunantys (50 proc.), didmiesčiuose gyvenantys (38 proc.) ir kasdien internetu besinaudojantys (38 proc.) gyventojai. Per 2021 m. besinaudojančių kvalifikuotu elektroniniu parašu dalis tarp 30–49 m. amžiaus žmonių padidėjo 3 procentiniais punktais (2021 m. – 44 proc., 2020 m. – 41 proc., 2019 m. – 36 proc.).

⁹ Apklausa atliko bendra Lietuvos ir Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“. Apklausa vyko 2022 m. sausio 24–vasario 4 d. Apklausti 1 022 Lietuvos gyventojai nuo 18 metų, atrinkti pagal 119 atrankos taškų metodą. Rezultatų paklaida neviršija 3,1 proc.

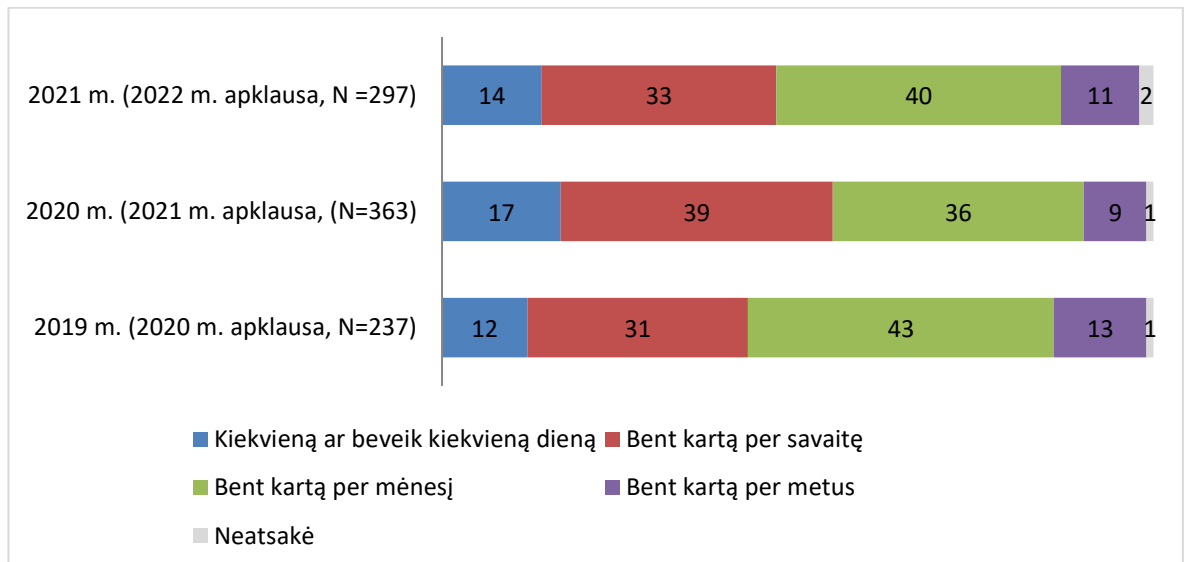

17 pav. Lietuvos gyventojų naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu pagal amžiaus grupes 2021 m. (2022 m. apklausos duomenys procentine išraiška)

Šaltinis: RRT.

2021 m. kvalifikuotu elektroniniu parašu kiekvieną dieną ar beveik kiekvieną dieną naudojosi 14 proc. Lietuvos gyventojų, trys iš dešimties (33 proc.) – bent kartą per savaitę, keturi iš dešimties (40 proc.) – bent kartą per mėnesį, o 11 proc. tokiu parašu naudojosi tik kartą per metus.

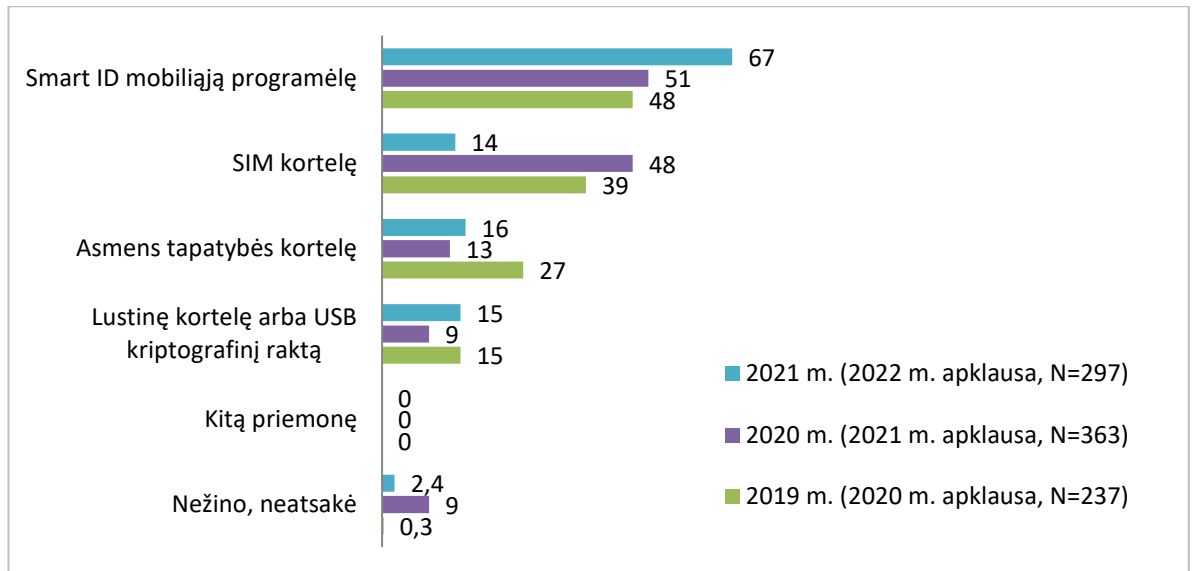
2021 m., palyginti su 2020 m., 4 procentiniais punktais padidėjo naudotojų, kurie naudojosi elektroniniu parašu tik kartą per mėnesį, ir tų, kurie naudojosi tik kartą per metus, dalis – 2 procentiniais punktais, tačiau juo besinaudojančių kiekvieną dieną ar beveik kiekvieną dieną sumažėjo 3 procentiniais punktais, o besinaudojančių maždaug bent kartą per savaitę – 6 procentiniais punktais (18 pav.).

18 pav. Lietuvos gyventojų naudojimosi kvalifikuotu elektroniniu parašu dažnumas 2019–2021 m. (procentine išraiška)

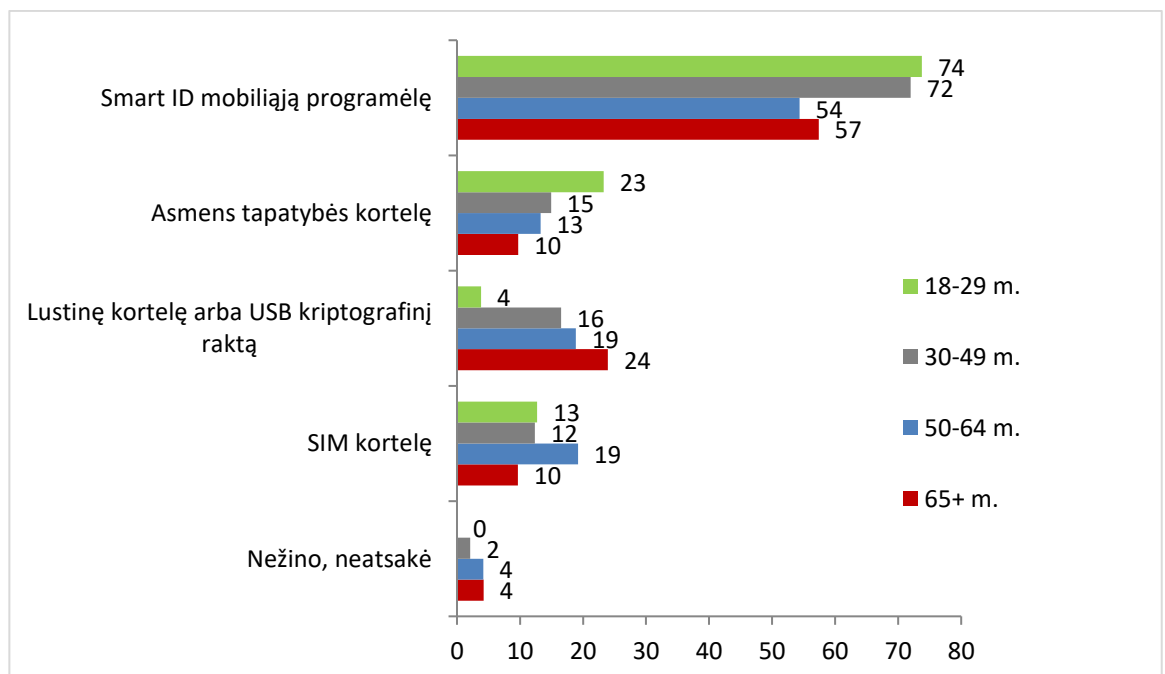
Šaltinis: RRT.

Lietuvos gyventojai, kurie 2021 m. naudojosi kvalifikuotu elektroniniu parašu, dažniausiai pasirašė naudodami *Smart-ID* mobiliąją programėlę (67 proc.), rečiau – asmens tapatybės kortelę (16 proc.), lustinę kortelę arba USB kriptografinį raktą (15 proc.) ir SIM kortelę (14 proc.) (19 pav.).

19 pav. Kvalifikuoto elektroninio parašo kūrimo priemonės, kurias Lietuvos gyventojai naudojo pasirašydami elektroniniu būdu 2019–2021 m. (2020–2022 m. apklausų duomenys procentine išraiška)
Šaltinis: RRT.

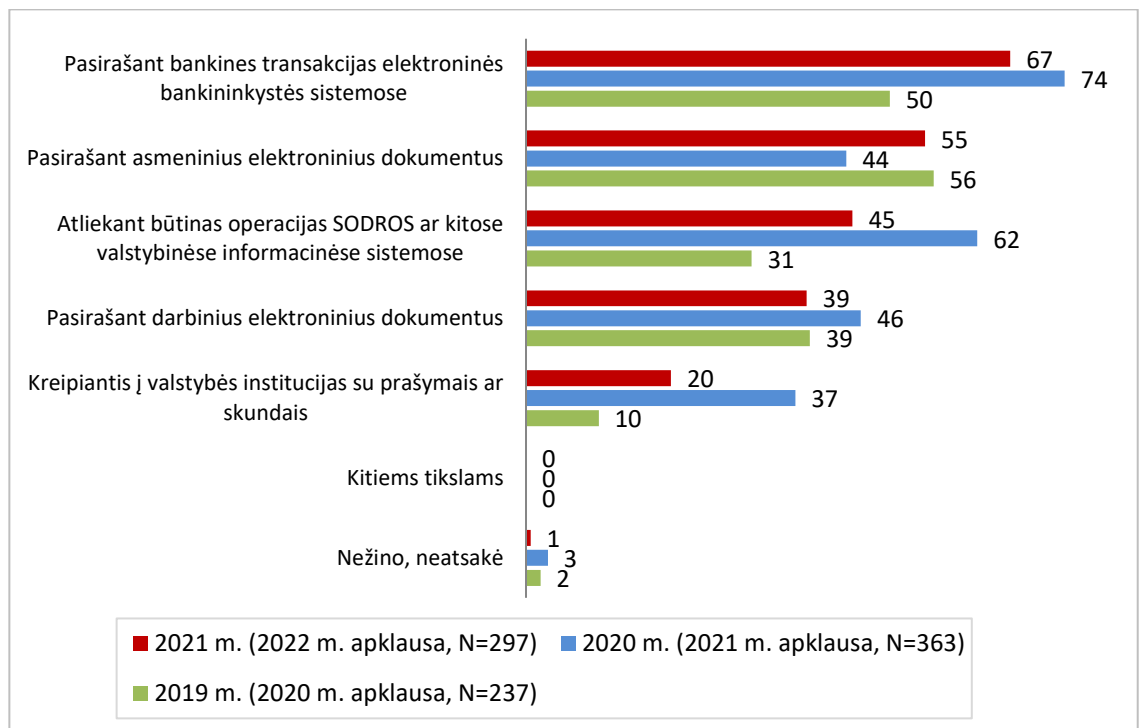
2021 m. *Smart ID* mobiliosios programėlės naudojimas pasirašant elektroniniu būdu padidėjo 16 procentinių punktų, o SIM kortelės naudojimas šiam tikslui per metus sumažėjo 34 procentiniais punktais nuo 48 proc. 2020 m. iki 14 proc. 2021 m. visų pasirašymų kvalifikuotu elektroniniu parašu. *Smart-ID* mobiliąją programėlę dažniausiai naudojo jaunesni nei 50 metų asmenys (daugiau nei 70 proc. šios amžiaus grupės apklaustųjų), labiau pasiturintys bei didmiesčių gyventojai, tačiau ir tarp vyresnių nei 50 metų asmenų šią priemonę naudojo daugiau nei pusė apklaustųjų (20 pav.).

20 pav. Kvalifikuoto elektroninio parašo kūrimo priemonės, kurias Lietuvos gyventojai pagal amžiaus grupes naudojo pasirašydami elektroniniu būdu 2021 m. (2022 m. apklausos duomenys procentine išraiška)
Šaltinis: RRT.

SIM kortelę, kaip elektroninio pasirašymo priemonę, mobiliajame telefone, daugiau naudojo 50–64 metų asmenys (19 proc.), dažniau mažesnių miestų bei kaimo gyventojai. Asmens tapatybės kortelę daugiau naudojo jaunesni nei 30 metų elektroninio parašo naudotojai (23 proc. nuo visų tokio amžiaus naudotojų). Elektroniniu parašu, naudodami lustinę kortelę arba USB kriptografinį raktą, dažniau pasirašė vyresni nei 30 metų amžiaus bei didmiesčių gyventojai.

Lietuvos gyventojai, kurie 2021 m. naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, daugiausia (67 proc.) juo naudojami pasirašydami bankines transakcijas elektroninės bankininkystės sistemose, kiek rečiau – pasirašydami asmeninius elektrinius dokumentus (55 proc.), atlikdami būtinas operacijas SODROS ar kitose valstybinėse informacinėse sistemose (45 proc.), pasirašydami darbinius elektrinius dokumentus (39 proc.). Kvalifikuotas elektroninis parašas 2021 m. buvo naudojamas rečiau, kai reikėdavo kreiptis į valstybės institucijas su prašymais ar skundais (20 proc.). Per praėjusius metus elektroninio parašo naudojimas pasirašant asmeninius elektrinius dokumentus padidėjo 11 procentinių punktų (2020 m. juo naudojami 44 proc., 2021 m. – 55 proc. respondentų). Asmeninius elektrinius dokumentus kvalifikuotu elektroniniu parašu dažniau pasirašė jaunesni nei 50 m. respondantai, gyvenantys didmiestyje (59 proc.), o darbinius dokumentus – 30–49 metų respondantai bei mažesnių miestų gyventojai. Atlikdami būtinas operacijas SODROS ar kitose valstybinėse informacinėse sistemose, kvalifikuotą elektroninį parašą dažniau rinkosi 30–49 metų asmenys ir didmiesčių gyventojai. Bankines transakcijas elektroninės bankininkystės sistemose elektroniniu parašu dažniau pasirašė vyresni nei 30 metų respondantai ir didmiesčių gyventojai.

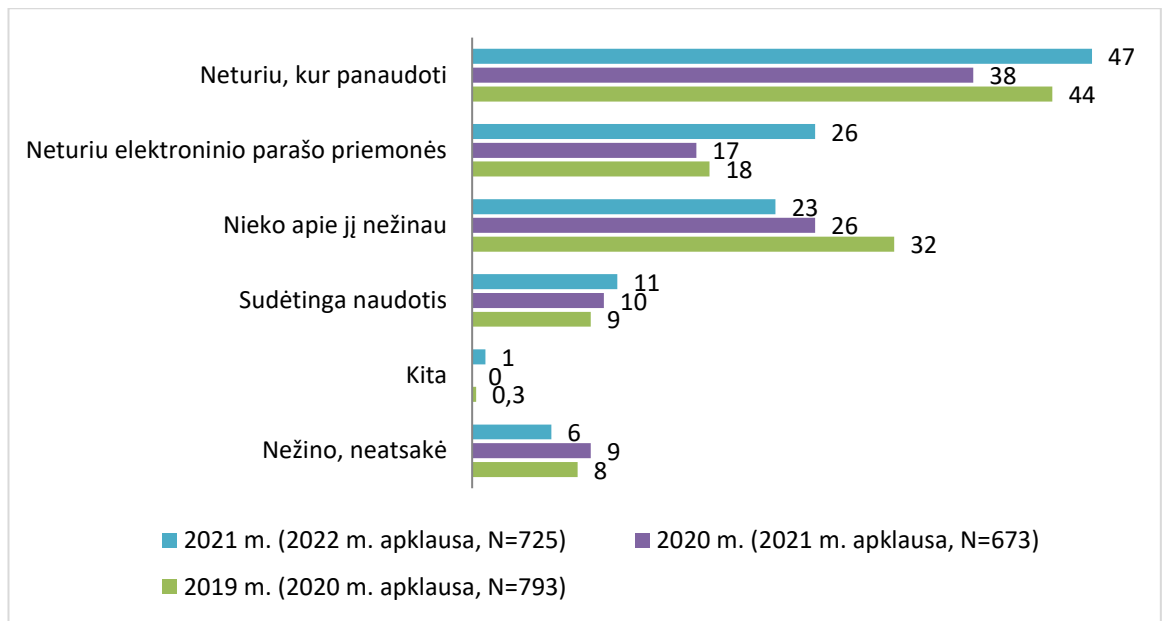

21 pav. Kokiems tikslams Lietuvos gyventojai naudojo kvalifikuotą elektroninį parašą 2019–2021 m. (2020–2022 m. apklausų duomenys procentine išraiška)?

Šaltinis: RRT.

Lietuvos gyventojai, kurie 2021 m. nesinaudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu, nurodė dvi svarbiausias to priežastis: neturi kur jį panaudoti (47 proc. iš visų, kas nesinaudojo) bei tai, kad negalėjo naudotis, nes neturi tam skirtų priemonių (26 proc.). Šiek tiek daugiau nei penktadalis (23 proc.) gyventojų nurodė, kad nieko nežino apie elektroninį parašą, o dešimtadalis (11 proc.) apklaustųjų mano, kad jiems tokiu parašu būtų per daug sudėtinga naudotis. 6 proc. respondentų, kurie nesinaudojo elektroniniu parašu, neturėjo nuomonės šiuo klausimu (22 pav.).

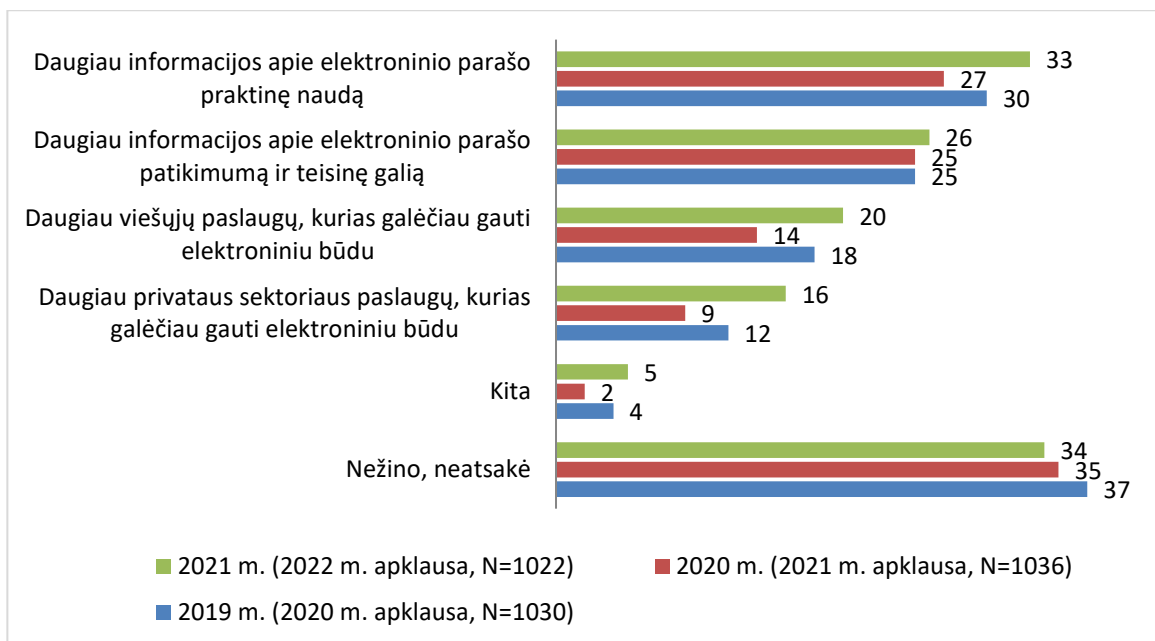

22 pav. **Priežastys, dėl kurių Lietuvos gyventojai 2019–2021 m. nesinaudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu (2020–2022 m. apklausų duomenys procentine išraiška)**

Šaltinis: RRT.

Per metus padaugėjo nesinaudojančių kvalifikuotu elektroniniu parašu respondentų, nesinaudojimą motyvuojančių tuo, kad neturėjo kur jį panaudoti. Tokią priežastį dažniau nurodė jaunimas (59 proc.) bei didmiesčių gyventojai (54 proc.). Kad neturi elektroninio parašo priemonės, dažniau nurodė 30–49 metų respondentai (32 proc.) ir didmiesčių gyventojai (33 proc.). Nieko nežinojo apie elektroninį parašą vyresni nei 65 m. gyventojai (39 proc.), respondentai su mažiausiomis (iki 800 eurų per mėnesį) šeimos pajamomis (32 proc.), gyvenantys kaime (29 proc.) ir mažesniuose miestuose (27 proc.), internetu nesinaudojantys (52 proc.) žmonės. Apklausa parodė, kad nieko nežinančių apie elektroninį parašą kasmet mažėja: 2019 m. nieko apie tai nežinojo 32 proc., 2020 m. – 26 proc., o 2021 m. – 23 proc. apklaustųjų.

Lietuvos gyventojai dažniausiai nurodė dvi prielaidas, kurios juos galėtų paskatinti pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu arba paskatintų juo naudotis dažniau nei dabar: jei būtų daugiau informacijos apie tokio parašo praktinę naudą (kaip jis veikia, kur jį galima naudoti ir pan.), kvalifikuotu elektroniniu parašu naudotųsi 33 proc., o jei būtų daugiau informacijos apie elektroninio parašo patikimumą ir teisinę galią – 26 proc. apklaustųjų. Pažymėtina, kad 2020 m. ir 2019 m. šios dvi priežastys taip pat buvo nurodytos kaip populiariausios. Kitos prielaidos: jei būtų daugiau viešųjų paslaugų, kurias galėtų gauti elektroniniu būdu (20 proc.), ir jei būtų daugiau privačiojo sektoriaus paslaugų, kurias galėtų gauti elektroniniu būdu (16 proc.). Neturėjo nuomonės šiuo klausimu 34 proc. apklaustųjų – tai vyresni nei 65 metų žmonės, gaunantys mažiausiai (iki 800 eurų per mėnesį) šeimos pajamų (32 proc.) ir kaimo bei mažesnių miestų gyventojai (23 pav.).

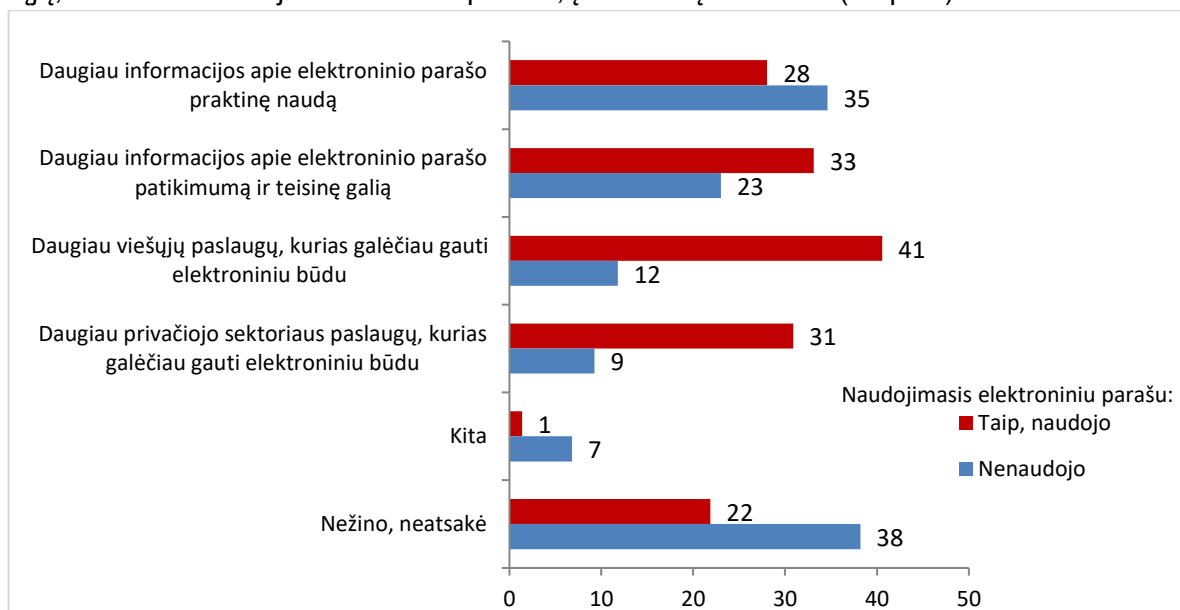

23 pav. **Priemonės, kurios paskatintų Lietuvos gyventojus naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu (2020–2022 m. apklausų duomenys procentine išraiška)**

Šaltinis: RRT.

Dauguma apklaustųjų, kurie jau naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, pageidautų, kad būtų teikiama daugiau viešųjų paslaugų, kurias jie galėtų gauti elektroniniu būdu (41 proc. iš jų tai paskatintų daugiau naudotis elektroniniu parašu). Apie tokio parašo patikimumą bei teisinę galią daugiau informacijos norėtų gauti 33 proc. apklaustųjų. Daugiau privačiojo sektoriaus paslaugų pageidautų 31 proc., o daugiau bendros informacijos apie šio parašo praktinę naudą – 28 proc. respondentų.

Svarbiausios dvi priežastys, kurios paskatintų nesinaudojančius elektroniniu parašu gyventojus pradėti juo naudotis: daugiau informacijos apie tokio parašo naudą (35 proc.) bei daugiau informacijos apie elektroninio parašo patikimumą bei teisinę galią (23 proc.). Net 38 proc. apklaustųjų, kurie nesinaudojo elektroniniu parašu, į klausimą neatsakė (24 pav.).

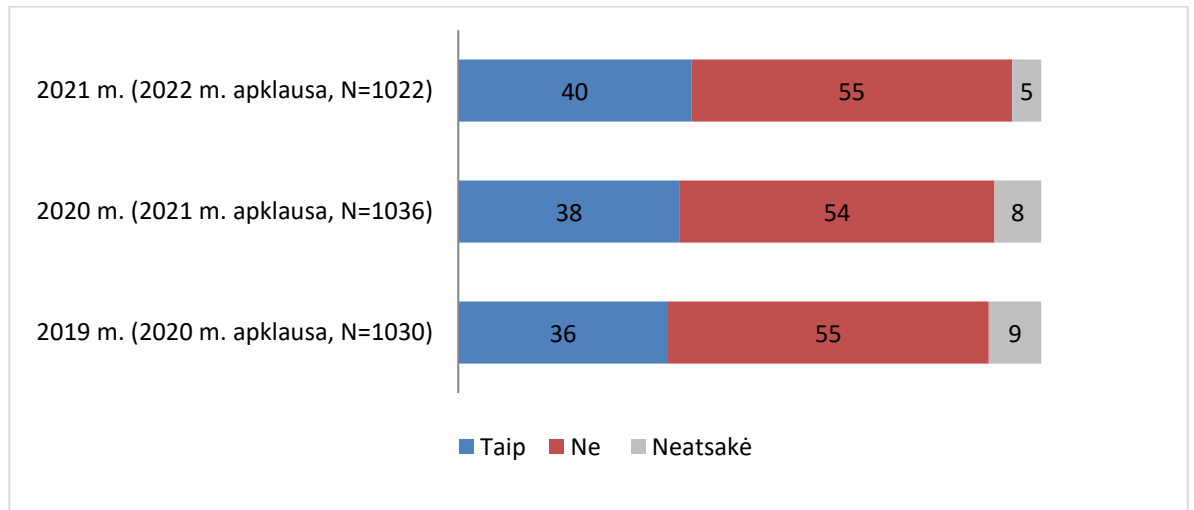

24 pav. **Priemonės, kurios paskatintų Lietuvos gyventojus, nesinaudojančius kvalifikuotu elektroniniu parašu, pradėti juo naudotis, o tuos, kurie naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, juo naudotis dažniau (2022 m. apklausos duomenys procentine išraiška)**

Šaltinis: RRT.

Paminėtina, kad Lietuvos gyventojus, stokojusius informacijos apie elektroninį parašą ir jo panaudojimo galimybes, pradėti naudoti kvalifikuotu elektroniniu parašu arba juo naudoti dažniau ir įvairesniems tikslams turėtų paskatinti projekte „Prisijungusi Lietuva“, kurį 2019–2021 m. įgyvendino RRT kartu su IVPK, asociacija „Langas į ateitį“, Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka ir LR vidaus reikalų ministerija, vykdytos įvairios veiklos, jų metu įgytos teorinės žinios ir praktinė patirtis. Šio projekto metu RRT užsakymu sukurti 2 mokomieji filmukai ir 4 instruktažai elektroninio parašo tema, nupirkta 50 tūkst. lustinių kortelių skaitytuvų, kuriuos projekto partneriai teminių mokymų metu išplatino potencialiems elektroninio parašo naudotojams. RRT ir ateityje platins mokomąją medžiagą apie patikimumo užtikrinimo paslaugas ir elektroninį parašą, kad kuo daugiau gyventojų būtų informuojami apie patikimumo užtikrinimo paslaugas ir elektroninio parašo klausimais.

Apklausa taip pat parodė, kad keturi iš dešimties (40 proc.) respondentų žino, kad asmens tapatybės kortelės, kurios išduotos nuo 2009 m., galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu, daugiau nei pusė (55 proc.) apklaustų gyventojų atsakė, kad jie apie tai nežino, o 5 proc. respondentų neatsakė į šį klausimą. Informuotų apie tokią galimybę gyventojų dalis per metus išaugo 2 procentiniais punktais. Taigi informuotumas apie galimybę naudoti asmens tapatybės kortelę pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu nors ir lėtai, bet palaipsniui didėja (25 pav.).

25 pav. Ar Lietuvos gyventojai žino, kad asmens tapatybės kortelės, kurios išduotos nuo 2009 m., galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu (2020–2022 m. apklausų duomenys procentine išraiška)?

Šaltinis: RRT.

Apie tai, kad asmens tapatybės kortelės, išduotos nuo 2009 m., galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu, geriausiai žino jaunesni nei 50 metų žmonės, gaunantys didesnes nei 1500 Eur šeimos pajamas per mėnesį (55 proc.), didmiesčių gyventojai (58 proc.). Mažiau apie tokią galimybę žino vyresni nei 50 metų žmonės bei kaimo gyventojai (32 proc.).

Visą tyrimo ataskaitą galima rasti RRT interneto svetainėje <https://www.elektroninisparasas.lt>.

Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo ir kitos patikimumo užtikrinimo paslaugos

Plečiantis elektroninio parašo naudojimui, didėja ir vienos iš populiariausių kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų – kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo – paklausa. Per 2021 m. Lietuvos kvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai kvalifikuotų elektroninių laiko žymų sukūrė 85 proc. daugiau, negu 2020 m. Elektroninės laiko žymos palengvina elektroninio parašo galiojimo patikrinimą pasibaigus kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikato galiojimui bei gali būti

naudojamos tais atvejais, kai reikia užtikrinti duomenų vientisumą ir žinoti, kada šie duomenys egzistavo. Tikėtina, kad augant kvalifikuoto elektroninio parašo naudojimui, šių paslaugų paklausa ir toliau didės.

Nors kvalifikuoti elektroninio spaudo sertifikatai pastaruju metu Lietuvoje dar nėra plačiai naudojami, tačiau jų skaičius kasmet didėja. Tikėtina, kad ateityje, augant skaitmeninių operacijų svarbai, elektroninis spaudas taps vis patrauklesniu sprendimu įmonėms, turinčioms tvirtinti operacijas internete, ir jo naudojimas dar labiau didės.

UAB „Dokobit“ teisę teikti kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų galiojimo patvirtinimo paslaugas įgijo tik 2020 m. gegužės mėn., tačiau per praėjusius metus daugiau kaip 23 kartus išaugęs kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų sertifikatų patikrų skaičius rodo, kad norinčių patikimai pasitikrinti turimų elektroninių dokumentų kvalifikuotų elektroninių parašų bei elektroninių spaudų galiojimą sparčiai daugėja ir, tikėtina, kad ateityje šių paslaugų populiarumas didės. Šios paslaugos yra ypač patrauklios tais atvejais, kai reikia patikrinti įvairių formatų elektroniniais parašais pasirašytus elektroninius dokumentus ir turėti patikimą patvirtinimą dėl šių elektroninių parašų galiojimo.

IŠVADOS

- Įsigaliojus eIDAS reglamentui, visose ES šalyse buvo sudaryta galimybė teikti 9 tipų kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas. 2021 m. keturi Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai, pasinaudodami šia galimybe, teikė 5 tipų kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas: kvalifikuotų elektroninio parašo bei elektroninio spaudo sertifikatų sudarymo paslaugas, kvalifikuotų elektroninio parašo ir elektroninio spaudo kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas ir kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas. Tai didžiausias vienoje šalyje teikiamų paslaugų asortimentas visame Šiaurės Europos ir Baltijos šalių regione.
- Bendras Lietuvos gyventojams 2021 m. išduotų ir galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius per metus padidėjo 26,7 proc.
- 2021 m., kaip ir 2020 m., didžiąsą dalį kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugų Lietuvoje suteikė Estijoje įregistruotas bei prižiūrimas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas SK (76,5 proc. visų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, arba 99,7 proc. sertifikatų, skirtų pasirašyti su mobiliaisiais įrenginiais).
- 2021 m. ir toliau sparčiausiai augo mobiliojo elektroninio parašo naudotojų skaičius (40,8 proc.) ir dabar tokias priemones yra pasirinkusi didžioji dalis (76,7 proc.) kvalifikuotų elektroninio parašo naudotojų Lietuvoje.
- Vienos iš populiariausių – kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo – paslaugų apimtys per 2021 m., palyginus su 2020 m., padidėjo 85 proc.
- Sparčiai populiarėja kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų galiojimo patvirtinimo paslaugos – per 2021 m. kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų sertifikatų patikrų skaičius išaugo daugiau kaip 23 kartus.
- Įvertinus pastarųjų trejų metų elektroninių paslaugų teikėjų ir gyventojų apklausų duomenis, pastebėtina, kad elektroninio parašo naudojimas ir toliau stabiliai augo, o 2021 m. elektroniniu parašu buvo pasirašę 29 proc. gyventojų.
- Siekiant paskatinti Lietuvos gyventojus naudotis patikimumo užtikrinimo paslaugomis, pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas:
  - patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrai, užtikrinant visus reikalavimus atitinkančių, saugių ir patikimų paslaugų teikimą;
  - elektroninio parašo naudos ir patikimumo užtikrinimo paslaugų viešinimui, ypač tarp mažesnes pajamas gaunančių ir vyresnio amžiaus asmenų;

- galimybės pasirašyti elektroniniu parašu, naudojantis valstybės išduodamomis priemonėmis – asmens tapatybės kortelėmis – viešinimui, ypač tarp mažesnes pajamas gaunančių ir vyresnio amžiaus asmenų bei kaimo gyventojų.

Direktorius

Feliksas Dobrovolskis